

**GIDA TOPLULUKLARI
VE
KOOPERATİFLERİ ÇALIŞTAYI**

**Gıda Toplulukları
ve
Kooperatifleri Çalıştayı'nın
Dördüncüsü**

4. GIDA TOPLULUKLARI VE KOOPERATİFLERİ ÇALIŞTAYI

“Gıda Toplulukları ve Kooperatifleri Çalıştayı”nın dördüncüsü 29 Aralık 2019’da Barış Manço Kültür Merkezi’nde gerçekleştirildi. Çalıştay, günün erken saatlerinde paralel düzenlenen atölyelerle başladı. Bir salonda ekşi mayalı ekme yapımı ve file yapımı atölyesi diğer salonda ahşap sandalye yapımı ve tükenmez içkisi atölyesi gönüllülerin yönlendirmeleriyle yapıldı. Ardından, 26A Kolektifi ve Yeryüzü Derneği çalıştayın açılışını yaparak programı özetledi ve paydaşları tanıttı. Giriş konuşması ise Refikler Komünü’nden Müge Sezer tarafından yapıldı. Daha önceki yıllarda gerçekleştirilen çalıştayların ve onların devamı olarak bu yılkinin arasında bir süreklilik olduğunu söyledi. Söz konusu etkinliklerde konuşulan konuların ve bu konuların gündelik hayata uyarlanması yeni bir toplumsallığın inşasındaki önemine vurgu yaptı. Gün boyu 30’dan fazla üretici stand açarak ürünlerini tanıttı ve tattırdı, bu şekilde katılımcılarla etkileşimler ve yeni iş ilişkileri kurdular.

Çalıştay Paydaş Tanıtımı

26A Kolektifi: Bireyleri yalnızlaştıran, iradesizleştiren, ekonomik ve sosyal sömürünün bir parçası olmaya zorlayan kapitalizme karşı yarattığı yaşamsal ve ekonomik ortaklıklarla 10 yıldır direnen Kolektif 26A, gönüllü sorumluluk zemininde doğrudan demokrasiyle karar alır. Kolektif üretimle ihtiyaçlarını karşılayan, paylaşma ve dayanışmayı benimseyen, verebileceği kadarını verip ihtiyacı kadarını alan bir anlayışla bu deneyimin bir parçası olmak isteyen herkesin yer alabileceği anarşist bir deneyimdir.

Antalya Gıda Topluluğu

Ataşehir Tüketim Kooperatifi Girişimi Herkese adil ve temiz gıdanın erişiminin sağlanmasının gerektiğine inanıyoruz. Ataşehir de kapsayıcı kitlesel yeni bir gıda sistemi için çaba göstermekteyiz. Çalıştayı önemli bir deneyim alanı olarak görmekteyiz. Hepimize kolaylıklar dileriz.

Bitot 2014 yılında araçları devreden çıkartarak; doğaya, toplumdaki sağlıklı beslenme bilincine ve insan ilişkilerine katkı sunmanın peşinde olan gönüllülerin girişimi ile kurulmuştur. 5 yıldır aralıksız bir şekilde 2 haftalık döngü ile temiz gıdayı tüketicilerle buluşturmaya devam etmektedir.

Bursa Gıda Topluluğu olarak, Yeryüzü Derneği'nin rehberliği ile bu sene Temmuz ayında ilk toplantımızı gerçekleştirdik ve aynı ay ilk siparişimizi verdik; o günden bugüne ise git gide büyüdük. Hevesle ve zevkle, temiz, adil gıda tüketmek isteyenleri, birçok zorluğa rağmen iyi tarım yapmayı sürdüren üreticilerimizle buluşturuyoruz ve bunu daha çok sayıda insana ulaştırmayı amaçlıyoruz. İlk yılımızda böyle bir çalıştayı parçası olmak bizim için önemli ve gurur verici. Bize destek olan tüm üretici ve tüketicilerimize hoşgeldiniz diyoruz.

Çevre ve Arı Koruma Derneği - ÇARIK: Arı varlığının doğanın uyumunun doğrudan göstergesi olduğu bilinciyle; doğal, yerel, geçimlik ve sürdürülebilir bir arıcılık tarzı oluşturmak. Arıcıları bu tarzda arıcılık yapmaları konusunda bilinçlendirmek.

Ege Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü Gıda Topluluğu

Eskişehir Yıldıztepe Kooperatifi

Kadıköy Kent Konseyi Gıda Grubu

Kazdağları Kadın Kooperatif Girişimi Nusratlı Köyü'nde yaşayan Kadınlar 2012'den bu yana Nusratlı Köyü Kültür Turizm ve Dayanışma Derneği öncülüğünde üretim yapıp Nusratlı Köyü Doğal Ürünler Satış Merkezi'nde satış yapmakta idiler. Kadınların bir kısmı kooperatifleşmenin önemine inanarak bir araya geldi. Şimdilik sekiz kadın birlikte hareket ediyor. Doğal ürünler üretip kargo ile talep edenlere ulaştırılıyor.

Koukouli Cooperative - Yunanistan: Selanik'te oturan 20 kişiyle 80 üreticiden oluşan bir gıda kooperatifidir. Ortaklarının çoğu üretim

yapmaya süregiden ekonomik kriz nedeniyle başladılar. Kooperatif yalnızca ortaklarının ürettiklerini satıyor.

Refikler Komünü Yeni bir toplumsallığın ve başka bir dünyanın mümkün olduğu iddiasında olan Refikler; tahakkümün, hiyerarşinin ve ayrıcalığın olmadığı bir dünya hayaliyle ortak yaşam pratikleri yaratmayı ve çoğaltmayı hedefleyen bir komündür.

Refikler Komünü olarak, Muğla Fethiye ve Çanakkale Bayramiç’de toplamda 60 dönüm arazide tarım ve doğadan toplayıcılık yapıyor, temiz ve adil gıdalar üretiyoruz. Bu üretimi yaygınlaştırmak için kooperatif ve ağlar şeklinde örgütleniyoruz.

Sıfır Gelecek, Greta’nın 20 Eylül Küresel İklim Grevi çağrısı sonrası, Türkiye’de Gelecek İçin Cumalar Türkiye’nin (Fridays for Future Turkey) ana çağrıcılığında çeşitli sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla oluşturuldu. İstanbul ve Ankara başta olmak üzere birçok ilde çocuklara, Sıfır Gelecek adı altında bir araya gelen sivil toplum kuruluşları da destek veriyor ve etkinlikler gerçekleştiriyor. Sıfır Gelecek, 20 Eylül’de ve sonrasında gerçekleşen bu etkinliklerle iklim krizini kamuoyunun gündemine taşımının yanı sıra, Türkiye’deki karar alıcıların bir an önce iklim krizine karşı acil ve adil planlama yaparak 2030’a kadar sıfır karbonlu bir geleceğe yönelik somut adım atmalarını talep ediyor.

Silivri Gıda Topluluğu Ekolojik bütüne uygun yaşayabilme şartları için kurslar, atölyeler arasında koşturan ve böyle tanışan, herşeye rağmen bu yolda birşeyler yapabileceğine inanan, ısrarcı, ümitli, sabırlı ve hergün çoğalan insanlar ile başladı.

Yeryüzü Derneği, 2011 senesinden bu yana gıda toplulukları ile, üreticiden aracısız aldığı sağlıklı ve temiz gıdayı, tüketicilerine hiç bir kar elde etmeden ulaştırıyor. İstanbul’un çok değişik semtlerinde dağıtım yapıyor ve gıda aktivistliğini önemsiyor. Bu yıl dördüncüsü yapılan çalıştayı ilk gününden beri paydaşı ve destekçisi olmaya devam ederek, bütün katılımcıları selamlıyor. Yeryüzü Gıda toplulukları olarak başladığımız serüvende, 9 sene sonunda kooperatifleştik.

Yeryüzü Kooperatifi olarak amacımız şehirlinin sağlıklı, temiz ve aracısız gıdaya ulaşmasını kolaylaştırmak ve küçük üreticiyi şehirde Anadolu (Bostancı) ve Avrupa yakasında (Beşiktaş) 2 şube ve daha iyi işleyen bir yapı ile desteklemek. Kooperatifi kurduk, Bostancı şubemizi 18 Ocak’ta açılıyor, hepinizi açılışa bekleriz.

Yeşil Düşünce Derneği 2009 yılında, yeşil düşünce ve yeşil politikaların yaygınlaştırılması amacı ile kurulan derneğimizin ana çalışma alanları, ekoloji, sürdürülebilirlik, iklim değişikliği alternatif enerji, yeşil ekonomi, demokrasi ve medyadır. 2018 yılında düzenlediği 15. Yeşil Diyalog Toplantısı'nda kentte ve kırsalda dayanışmacı, ekolojik, eşitlikçi alternatif alanlar yaratan bireysel ve kolektif girişimleri bir araya getirerek, hikayelerini ve faaliyetlerini paylaşmalarını sağladı. Bu sene Yeryüzü Derneği ile birlikte temiz ve adil gıdaya ulaşmak, yerel üreticileri desteklemek için kurulacak kooperatifin çağrıcısı oldu.

Yeşil Gıda Topluluğu Aralık 2015'den beri pek çok meşguliyetimiz arasında Doğru Gıdaya ulaşmayı da dert edinen bir avuç insan olarak başladığımız yolda bugün BİRARADA Yeşil Gıda Topluluğu olarak devam ediyoruz. Gıda Toplulukları sadece sağlıklı beslenmekle ilgili değildir, bu topluluklar insana ve doğaya saygılı üretimi, dayanışmayı destekler ve var olan iktisadi kuralları sorgular. Herkes doğru gıdaya ulaşmayı talep ettiğinde bunun var olan sistemi kökünden değiştirecek bir hareket olacağına inanıyoruz. Yolumuz açık olsun.

Açılış Konuşması

Konuşmacı: Refikler Komünü- Müge Sezer

Hepimiz 4. Gıda toplulukları ve kooperatifler çalıştayına hoş geldik. Yoğun bir içerik, tanışacak birçok kişi ve kurum bizi bekliyor. Bu kısa açılış konuşmasının temel vurgularını, biraz da, artık geleneksel bir boyut kazanan bu çalıştay dizisinin birikerek ilerleyen enerjisinden, kararlılığından, dinamizminden aldığımızı söylemeliyiz.

Bu çalıştaylarda ortaya konulan fikirlerin, yaklaşımların etkilerini, önemini yıllar geçtikçe daha iyi anlıyoruz, hepimizin yolunun aydınlanmasında katkılarını görüyoruz. Bundan önce yapılan üç çalıştayda ortaya koyulan sorunlarda eğer ciddi isek bugün sahici ve radikal fikirler geliştirmek yetmez, bu fikirleri hayata geçirmemiz gerekir. Tariflediğimiz yaşamın nüvelerini bugünden oluşturmalıyız. Sistemin yarattığı sorunlara yine sistemin düşünme biçimi ile çözüm üretmeyeceğimiz kesin. Bu yüzden bu konuşma boyunca ve her fırsatta yeni bir toplumsallığın inşasını anacağız ve bu yeni toplumsallığı hep birlikte sadece tarif etmemeli, yaşamaya başlamalıyız. İçinde yaşadığımız ekolojik, ekonomik, toplumsal krizleri düşündüğümüzde, bugünden sahici çözümler ve yaşam formlarını inşa etmek zorundayız.

Kendimize sormamız gereken önemli bir soru var. Gerçekten bu sistemden mi rahatsızız yoksa bu sistemin yarattığı hiyerarşik düze-

neklerde yeterince yukarıda bir yerde olmamızdan mı? Ya kişisel kurtuluş peşindeyizdir ya da başka bir dünyanın mümkün olduğu düşüncesinin peşindeyiz. Eğer gerçekten bu sistemden rahatsız isek uslanmaz bir ideolojik deşifreyonu elimizde tutarak, yeni bir toplumsallığın inşasını tartışmalı, örgütlemeliyiz. Zihniyet ve kabuller dünyamızı tartışmaya açmalıyız. Hepimizin kaygılarını, korkularını, hazlarını, hobilerini şekillendiren bu sistem, düşünme biçimimizi ve ufkumuzu da belirliyor. Sistemin bize çizdiği sınırların dışına çıkıp yeni bir toplumsallığı tarif etmekteki cesaretimizden geçiyor.

Sistemin gücü ve dayatmaları karşısında örgütlenmekten başka çaremiz yok. Atomize edilmiş, bireysel hayatlarımıza çekildiğimiz sürece sistemin baskı ve tahakkümleri artacak, yayılacak... Her birimiz tüm dünyaya önerilebilir ve çoğaltılabilir hayatlar yaşamadıkça sorunlarımıza çözüm bulamayacağız.

Adil, temiz ve ulaşılabilir gıdaya erişmenin ve üretmenin tarifini yaparken aslında yeni bir toplumsallığın tarifini yaptığımızın bilincinde olalım. Bu bilinçle çok yönlü, kapsayıcı ve bütünü gören bir yerden aklımızı ve faaliyetlerimizi örgütlemeliyiz. Bugün gıda bir beslenmenin değil; rantın, endüstriyel kapitalizmin ve hazzın konusudur. Tüketimin kışkırtılmasında başlıca rol oynamaktadır ve tahakküm metasına dönüşmüştür.

Düşmememiz gereken hatalardan biri de bu sisteme tümünden bir karşı çıkış sergilemeden adil, temiz ve ulaşılabilir gıdaya erişebileceğimiz. İçinde yaşadığımız krizlerden sadece bir tanesi gıda krizi ve biz biliyoruz ki, sadece gıda krizini çözemenin bir yolu yok. Gıda sorunu ekolojik krizden, sömürü mekanizmalarından, kadın cinayetlerinden ya da mülteci krizinden bağımsız değil. Sorunun ciddiyeti ve aciliyeti konusunda eğer samimi isek, ki samimi bir toplam burada, aynı ciddiyet ve kararlılıkla hareket etmeliyiz.

Bugün gelineen noktada gıda ve kooperatifçilik tartışırken, kapitalizm karşısında direnme şansı olmayan küçük çiftçiyi destekleme programlarından, beslenmekten çok hazzın konusu olmuş gıdalardan, küçük pastoral çiftliklerin üretiminden, önerilebilir olmayan arınamacı yaşamların ötesinde bir politikalar bütünü konuşuyoruz. Endüstriyel gıda üretimi ve tüketimine tümünden bir karşı koyuşun güç hattını ortaya koymaya çalışıyoruz.

Geçen üç çalıştayda da etraflıca tartıştığımız, gıda egemenliği, temiz ve adil gıdaya erişmek ve üretmek, artık bir doyumluğa ulaşmış, üretim ve tüketim birbirine yaklaşmış durumda. Artık önümüzde örgütlenme gibi bir sorun durmaktadır. Kendimizden başlayarak bütün bir

hayatı örgütleme! Çalıştayın bu yılki başlığı da sadece gıda toplulukları çalıştayını değil, gıda toplulukları ve kooperatifler çalıştayını. Ve bu yıl ilk kez düzenleyicileri arasında tüketici ve üretici oluşumları birlikte yer aldı. Bu çalıştayını yeni bir toplumsallığın inşası için bir başlangıç olarak düşünmeliyiz ve bu doğrultuda hareket etmeliyiz. Özellikle son bir yıl içinde yaşanan gelişmeler hepimizin buna hazır olduğunu göstermiştir. Kurulan ve kurulma aşamasında olan kooperatifler, biraradalıklar, topluluklar hepimizin yakından takip ettiği gelişmeler. Artık mücadele ortaklığından çıkıp bir yaşam ortaklığına evrilen bir süreç başlamış durumda. Bunu buradan ilan etmenin haklı gururu hepimizin.

Geleceğin inşası ne kadar uzun sürerse sürsün bugünden başlar. Ve geleceğin inşasında hepimize acil ve ciddi görevler düşüyor. Başka bir dünyayı hayal etmemiz hâlen mümkünken, ortaya koyduğumuz eşit, adil, tahakkümsüz ve hiyerarşisiz dünyayı bugünden inşa etmemizin önünde bir engel yok ve bunun yolu örgütlenmekten, hayatları yakınlaştırmaktan geçiyor.

Verimli bir çalıştay geçireceğimize eminiz ve yerellerimize döndüğümüzde buradaki fikirlerin ve kararların etkilerini büyütme çabası içinde olacağımızı umuyoruz.

Herkese teşekkürler, hepimize kolay gelsin.

Koukouli Kooperatifi Deneyimi

Konuşmacı: Nikos Misyrlis (Bios ve Koukouli Koperatifi)

Çevirmen: Aynur Müminoğlu

Koukouli Kooperatifi, Selanik'te oturan 20 kişi ve 80 üreticiden oluşmaktadır. Ortaklarının çoğu üretim yapmaya ve bu üretim etrafında örgütlenmeye ülkede süregelen ekonomik kriz nedeniyle başlamıştır. Kooperatif yalnızca ortaklarının ürettiklerini satmaktadır. Kooperatifi temsilen gelen Nikos Misyrlis, Selanik doğumludur. Üniversite eğitimi Almanya'da Jeoloji alanında tamamlamış olmasına karşın mesleğini icra etmemektedir. Bunun yerine şu anda, temiz gıdanın üretimi ve insanlara ulaştırılması amacıyla Bios ve Koukouli Kooperatifleri ile birlikte hareket etmekte ve Selanik'te yaşamaktadır.

Nikos, konuşmasına Yunanistan'daki ekonomik krize değinerek başlamıştır. Krizle birlikte Avrupa'ya göçler normal sayıların çok üstünde seyretmiş; pek çok ev hızlı bir şekilde boşaltılmıştır. Ülkede kalanlar ise gıda üretimi ve tüketimi üzerine var olan krizin de etkisiyle yeniden düşünmeye başlamıştır. Onun bakış açısına göre, 2008 yılında başlayan kriz insanların kendi arayışlarına ve kendi özlere dönmelerine neden olmuştur. Nikos insanların kriz sayesinde daha iyi düşünebilir hale geldiklerini düşünmektedir. Krizin ertesinde Atina başta olmak üzere büyük şehirlerde insanlar 5-10 kişilik gruplar halin-

de aldıkları arazilerde üretim yapmaya başlamıştır. Büyük marketlere giden sayısı onun gözlemlerine göre oldukça azalmıştır. Pek çok süpermarket zinciri batmış, üreticiler kendilerini semt pazarlarında göstermeye başlamışlardır. Buna ek olarak o, kapitalizmin yarattığı ekolojik tahribata da dikkat çekmek istemektedir. Kapitalizm yalnızca verimli tarım arazileri yok etmekle kalmamakta aynı zamanda hayvan türlerini tehdit etmekte ve onların yaşam alanlarına zarar vermektedir. Bahsi geçen düşüncelerden hareketle Selanik'te yaşayan farklı meslek gruplarından gelmekte olan bir grup insan “yeni nesil bir kooperatifçilik” anlayışını benimseyerek örgütlenmişler ve Koukouli’yi kurmuşlardır.

Koukouli Kooperatifi'nin şu anda sadece üreticilerin değil tüketicilerin de katılımıyla kayıtlı 100 üyesi bulunmaktadır. Yunanistan'daki yasalara göre kooperatifin kurulması için 100 kişinin bir araya gelmesi gerekmektedir. İlk başta bu sayıyı tutturamamaları da ailelerinin diğer üyelerini yazmak gibi yollarla sayıyı yakalamışlar ve 2014 yılında resmi olarak kurulmuşlardır. Üretimlerine Selanik'te göç nedeniyle boşalan binaların teraslarında başlayan kooperatif, kar amaçlı değildir, üreticinin samimiyetine ve tüketicinin güvenine dayanmaktadır. Yakında bulunan üreticilerden ürünlerinin öncelik vermekteler. Kar amaçlı olmaması üretici-tüketici arasında bir ilişkiyi sürdürülebilir kılmakta, karşılıklı faydayı gözetmektedir. Kooperatif, şeffaftır ve her üyenin bir oy hakkı bulunmaktadır. Devam edebilmelerinin en önemli nedeni kooperatif üyelerinin her birinin farklı mesleklerden gelmeleridir. Ürünlerinde kalite en önem verdikleri noktadır. Yunanistan hükümeti yüzde 10 daha az vergi almaktadır kooperatiflerden. Buna rağmen ürün fiyatları, zaman zaman mevsime ve üretime göre de değişen oranlarda süpermarketlerin biraz üzerinde seyredebilmektedir.

Nikos Misyrilis, özellikle kriz zamanlarında örgütlenmenin önemi- ne vurgu yaptığı konuşmasını. üretimde en önemli şeyin beraber çalışmak, samimiyet paylaşmak ve birbirimize güven olduğunu söyleyerek bitirmiştir.

Gıdaya Erişimde Radikal Yöntemler

Konuşmacı: Hüseyin Civan (26A Kolektifi)

Moderatör: Didem Deniz Erbak (26A Kolektifi)

Üretim, kooperatifleşme, kolektif farkındalık, doğrudan demokrasi, yeni bir toplumsallık gibi üst başlıklarda önemli şeyleri konuşup tartışıyoruz. Başka bir toplumsal, siyasi ve ekonomik ilişki biçiminin olamayacağı; kapitalizm dışı bir toplumsal yapılanmanın ütopya olduğu; toplumsal uyumun paylaşma ve dayanışmaya dayandığı bir ilişki biçiminde asla varolamayacağı önyargıları bu ve benzer mecralarla yıkılacak.

Ekonomik kriz kendisini her geçen gün daha fazla hissettirirken, bu durumdan çıkış için ne gibi pratikler sergileyeceğimizi konuşmak raslantı değildir. Sergilediğimiz pratikler bir yandan içinde bulunduğumuz sıkıntılara cevap olurken öte yandan bir “direniş yapısı” inşa etmeye yardımcı olmalıdır. Radikal yöntemleri konuşmaya, tartışmaya ihtiyaç vardır ama her şeyden önce pratikte de hazır olmalıyız.

Kendi pratiklerimizi oluştururken iktidar kurumlarına aldırılmamak yeterli değildir, kapasite ve güçlerinin aşındırılması ve azaltılması gerekir. Aksi takdirde çabalarımız metalaşabilir, kapitalist bir değişim mantığı ile çevrelenir, sistem tarafından “kendi haline bırakılarak” müsamaha gösterilebilir hale getirilir.

Farklı coğrafyalarda –özellikle krizin yoğunlaştığı coğrafyalarda- harekete dönüşmüş olan bir yöntemi, kolektifleştirmeyi tartışmaya açtık. Gıda ve kolektifleştirmenin kesiştiği noktada, kolektifleştirmenin bir alt başlığı olan market kolektifleştirmesine yoğunlaştık.

Toprak kolektifleştirmeleri, banka kolektifleştirmelerinden şeker, un, yağ gibi temel ihtiyaç ürünlerinin bulunduğu fabrika ya da satış alanlarında kolektifleştirmelere varıncaya kadar yaygınca kullanılan bir yöntem olduğundan bahsedildi. Yakın dönemde –krizle bağlantılı olarak- özellikle İspanya, Yunanistan, İrlanda gibi coğrafyalarda kolektifleştirmenin hareket haline gelmesi örneklendirilerek değerlendirildi. Özel mülkiyeti kolektifleştirmenin özgürleştirici bir eylem olduğu vurgulanarak sunum bölümü tamamlandı.

Soru cevap kısmında ise kolektifleştirmenin kamusal alan-özel alan tartışmalarında düştüğü yer tartışıldı. Kolektifleştirmenin gerçekçiliği Sevilla, Marinaleda ve Cooperativa Integral örnekleri üzerinden konuşuldu. Market kolektifleştirmeleri dışındaki kolektifleştirme yöntemlerinden de bahsedildi. Kooperatiflerin, gıda topluluklarının varlıklarının mevcut sistem içinde radikal yöntemler olmaksızın şirketleşme, sistemleşme riskleri tartışıldı.

Yerel Yönetimler Gıda Toplulukları ve Kooperatifleri Nasıl Destekler?

Konuşmacı: Ali Ünüvar (üretici)

Moderatör: Meltem D. Ayral (Yeşil Düşünce Derneği)

Meltem D. Ayral (moderator): Bu bir buçuk saat içerisinde yerel yönetimleri ve üreticileri, tüketicileri konuşacağız. Üreticilerin, tüketicilerin yerel yönetimlerle ilişkilerini, beklentilerini, yerel yönetimlerin üreticilere nasıl destek verebileceğini konuşacağız. Ali Ünüvar sağ olsun geldiler, giriş kısmında bu konularla ilgili deneyimlerini bize aktaracak. Gördüğümüz gibi resim ve video çekimleri yapıyoruz. Eğer çekimlere dahil olmak istemeyen var ise lütfen bize bildirin. Bunlar daha sonra kısmen de olsa sosyal medyada da yayınlanabilir çünkü. Teşekkür ediyorum.

Ali Ünüvar: Merhaba arkadaşlar. Kendimi kısaca tanıtmak istiyorum. Şu anda üreticiyim. Niğde'nin Ulukışla ilçesinin bir köyünde 25 yıldır doğal, yöresel ürün üretiyorum. Meyve ve türevleri, kiraz, elma, ceviz vb çok yıllık bitkilerle uğraşıyorum. Aynı zamanda üç, dört aylık bir sürede de İstanbul'da Bakırköy'de ikamet ediyorum. Üretim yaparken boşta kalan bu sürede İstanbul'a geliyoruz ve bu süre içerisinde buradaki doğal gıdaya ulaşmak isteyen, örgütlenmek isteyen, ilaç ve kimyasal bulaşmamış sağlıklı ürünleri almak isteyenlere yar-

4. Gıda Toplulukları ve Kooperatifleri Çalıştayı

dımcı olmaya çalışıyoruz. Ben 1970’den beri kooperatifler içerisindeyim. Türkiye’de tarımsal amaçlı tüm kooperatiflerde hem resmi hem de gönüllülük bazında çeşitli kademelerde görevler yaptım. En son ziraatçi olarak mesleğime başladım. Öğretmenliğin her kademesinde görevler yaptım. Daha sonra kooperatifler il müdürü olarak örgütlenme çalışmalarında bulundum. Nevşehir, Kırşehir, Niğde, İç Anadolu bölgesinde çam sakızı çoban armağanı derler, el birliği yapılmadığı tarımsal bazlı kooperatif kalmamıştır. Daha sonra Bakırköy belediyesinde görev yaptım. Emekli olduktan sonra da kırsal alana ve üretime geçtim. 1995 yılından beri de üretimin içerisindeyim. Hem tarımsal üretim hem gıda konusunda hem de örgütlenme konusunda aklınıza takılan tüm soruları sorabilirsiniz.

Arkadaşlar, gıda toplulukları ve kooperatiflerin nereden çıktığı konusundan başlayacak olursak: Devlet 2004 yılında “Organik Tarım Kanununu” çıkarmak istedi ve Türkiye genelinde çeşitli çalıştaylar yaptı. Ben bu çalıştayların Marmara Bölgesi kısmına katıldım ve o zamanlar Buğday Derneğinin denetim kurulu üyesi idim. Türkiye’deki toprak, üretim, ürünler vb sanayi ve endüstri tarafından o kadar kirletilmişti ki, artık bir organik tarım yapılması konusunda talep vardı. Aslında bu talep önce üst düzey geliri olan şirketler vb tarafından gündeme getirildi. Devlet de bu konuya el attı, sonunda da kanun çıktı. 2006 yılında da yönetmeliği çıktı. Biz o süreçte yedi tane üretici arkadaş ile birlikte “Kibele ekolojik yaşam çevre kültür işletme kooperatifi” ni kurmuştuk.

Kimyasal, ilaç gübre vb kullanmadan doğal ve yöresel ürünler üretmek üzere kendi aramızda bir örgütlenme modeli çıkarmıştık. Ancak her birimiz ülkenin çeşitli bölgelerinde olduğumuz için; Kars, Çankale, Niğde, Afyon gibi, ürünlerimizi pazarlama konusunda sıkıntılar yaşadık. Öncelikle Boğaziçi Kooperatifi ile başladık ve iki üç yıl içerisinde yavaş yavaş Buğday Derneği'nin öncülüğünde halk pazarları dediğimiz ve sertifikalı ürünlerin bulunduğu pazarlar açıldı. Böylece sertifikalı ürün üretimine geçtik. Aslında ben çalıştayda da belirtmiştim ancak bu bahsettiğim kanun çıkarken daha çok büyük üreticilerin lehine bir biçimde çıktı. Çünkü sadece Buğday derneğinin çabaları dışında ne küçük üretici örgütlüydü ne de bunu talep eden tüketicilerin herhangi bir örgütü yoktu. Burada tüm üretimin sadece yüzde bir ya da yarım organik üretim olursa ve biz bunları büyük şehirlere getirebilirsek hedefimize ulaşmış sayılırız diye bir algı oluştu. Ancak kimyasal kullanmayan, geleneksel yöntemlerle üretim yapan yerel küçük üreticilerin ürünlerini orta ve alt gelirli tüketicilere ulaştırabilecek bir örgütlenme yoktu. Sadece Buğday Derneği ve benzere birkaç kuruluş vardı. Bu organik üretim kanunu ve yönetmelik tamamen organik sertifikaya yönelik büyük üreticilere yönelik oldu ancak biz küçük çiftçiler onların kirlettiği topraklar için kendi önlemimizi kendimiz almak zorunda kaldık. Ancak aslında Devletin, kirliliği önlemek için onlara kısıtlama getirmesi gerekiyordu. Örneğin ben organik üretim yapıyorsam ve komşum zehir atacaksa buna benim önlem almam gerekiyor. Yani örneğin beş dönümse alanım etrafını aşağı yukarı bir dönümüne tuzak bitkiler ekeceğim ve onun ilaçlarının, zehrinin benim bahçeme gelmesine engel olmaya çalışacağım. Halbuki bunun tersi olması gerekiyor. Biz kuvvetli bir örgütlenmeye sahip olsaydık çevreye zehir saçan insanlara tedbirler getirirdik. Bununla ilgili talep öneri sunabilirdik ancak o zaman buna gücümüz yetmedi. Bununla birlikte sertifikalı ürün üreten küçük üreticiler de işi götüremediler. Ben beş sene sertifikalı ürün ürettim ancak ondan sonra pes ettim. Çünkü beş ton sertifikalı kiraz üretiyorum ama benden organik ürünü talep eden yok. Niye? Çünkü ürünlerimi oradan buralara getirmek için bir kanalımız yoktu. Organik sertifika için yılda bin dolar veriyorsunuz, geliyor kontrol ediyor ve sertifikayı veriyor. Ancak büyük çiftçi bir telefon açıyor, bin dönüm araziye ekmiş ancak elli dönüm yüz dönümü için burada organik tarım yapıyorum diye sertifika alıyor ve tüm ürünlerini bunun üzerinden satabiliyor. Çünkü bu konularda Devletin yeterli bir denetimi maalesef yok. Çünkü Devletin en küçük bir ilçede bile en az on tane ziraat mühendisi var onlara denetim yetkisini vermiyor da herhangi bir şirkete veriyor.

Onların da örneğin beş tane elemanı var, ben Mersin'den almıştım; bu şirket ta Edirne'ye varıncaya kadar sertifika verebiliyordu. Bunun bir aldatmaca, göstermelik olduğunu anladığımız için de bu konuda farklı bir örgütlenme modeli ile hem üretici hem de tüketiciyi örgütleyerek ve bunların birbirlerini denetlemesini sağlayarak, katılımcı sertifikasyon dediğimiz modeli ortaya koyduk. Burada hem üreticiler bilgi sahibi oluyor hem de tüketiciler üretimin her aşamasını görmüş oluyor, neyi isteyeceklerini, nasıl bir ürün talep edeceklerini bizzat üretim alanının içine girerek anlamış oluyorlar. Diğer sertifikalı üretim ise yüzde yarımından bile çok azdır. Bunlar büyük çiftçilerin ürettiği ürünlerdir ve Migros gibi büyük marketlerde ayrılan çok küçük alanlarda tüketiciye sunulmaktadır. Biz de aşağıdan yukarı doğru her yıl en az bir kat daha büyüyerek gidebiliyoruz ve bu konuda çok mutluyum. Burada tabii çok büyük zorlukları var. Gerek devlet tarafından gerekse de tüketici alışkanlıkları açısından önümüze engeller çıkmaktadır. Örneğin gösterişli paketler çocukların ilgisini çok çekiyor. Paketler üzerindeki ürün hakkındaki ayrıntılı bilgileri görüyor ve onlara güveniyoruz.

Büyük şirketler de biz büyüdükçe altlarındaki zeminin kaybolduğunu fark edince önlemler almaya başlayacaklar ve baskı kurmaya çalışacaklar. Bu konuda kooperatiflerdeki ve gıda topluluklarındaki arkadaşların bilgili, kararlı ve dirençli olması gerekiyor. Çünkü belli olmaz bir iki tane yeni firma çıkartıp ve belli bir algı yaratıp bu taraftaki bilgi birikimi ve çalışmalarını boşa çıkaracak girişimlerde bulunabilirler, onları yozlaştırmaya çalışabilirler veya içten çökertmek isteyebilirler. Çünkü yetmişlerden beri çok ciddi kooperatifler kuruldu ama büyük şirketler baktılar ki tabanı istedikleri gibi yönlendiremeyecekler, çeşitli siyasi oyunlarla bu kooperatiflerin hepsini kirlettiler, ticaret şirketi kooperatifçiliğini devreye soktular. Şu anda Anadolu'da sağlıklı ürün üretme hedefi olan çok az kooperatif var, ne kadar çok para kazanırız, şirketlere ürün üretirsek daha çok kazanırız algısını yerleştirdiler.

Bizim hedefimiz olan küçük çiftçilerin ise en az yüzde yetmiş artırıma bırakma noktasına gelmiş durumdadır. Çünkü endüstriyel tarım dışında bir tarım yapamayacaklarını düşünüyorlar ve bunun girdi maliyetleri de çok yükselmiş durumda. Mazot fiyatları çok yüksek, tohumun kendisi pahalılaşmaya başladı. Bu tohumla yabancı ot ilacı kullanmadıkları zaman ürün alamıyorlar, en az beş altı defa ilaç kullanmaya başladılar. Şirketler de artık üreticiye ne kadar çok ilaç satarız hesabı yapıyorlar. Yani sen şu şu tohumu, şu tarım ilacını ve gübreyi şu kadar kullanırsan şu kadar ürün alacaksın diyen bir sistemi oturttukları için bütün üreticiler daha çok verim alabilmek ümidiyle korkunç bir

biçimde girdi ürünlerini almaya başladı ve bu sefer de masrafları karşılayamaz duruma geldiler. Doğanın bir dengesi var, bekledikleri kadar ürün alamayınca ve bir de istedikleri fiyatlardan satamayınca büyük sorunlar yaşadılar. Şu anda patatesin kilosu otuz kuruş ve ambarlarda bekliyor. Geçen sene de yedi liraydı. Çok ürün alınsa bile bunun satışı şirketlerin elinde ve bir de Devlet ithal ürünlerin vergilerini sıfıra indirince siz ortada kalıyorsunuz.

Meltem D. Ayrıl (moderator): Bu anlattıklarınız çerçevesinde, yerel yönetimlerle de ilgili deneyimler var. Türkiye’de bu anlamda bir destek var mıdır?

Ali Ünüvar: İkinci bölümde onu söyleyelim. Ne yapmak lazım? Daha önce de dediğimiz gibi kendi içimizde örgütleneceğiz. Gıda toplulukları oluşturacağız, kooperatifler kuracağız vb. Ama bu topluluklar gönüllülük esasına göre çalıştıkları için bir ekonomik kuruluş olmanın yanı sıra bir sosyal kuruluştur, aynı zamanda içinde bir dayanışma kültürünü barındırır, ayrıca eğitim özellikleri de vardır. Yani siz böyle bir kooperatife üye olduğunuz zaman sosyal, ekonomik ve eğitim konularında belli bir dayanışma ile birlikte size katkı sunması gerekiyor. Burada yerel yönetimlerle birlikte nasıl bir iş birliği yapabiliriz? Kurduğunuz kuruluşlar bir sermaye kuruluşu değil ve gönüllülük çerçevesinde çok az bir sermaye ile emeğinizi, bilgi birikiminizi kattığınız kuruluşlar. Bir dayanışma modeli. İşte bu model genişledikçe Devlettten de yerel yönetimlerden de talepler ortaya çıkıyor.

Biz Devlet düzeyinde görünür olamadığımız için ve örgütlenebilen büyük kooperatifler de şirket kooperatifleri olduğu için yukarıdan aşağıya zincirde de sadece kredi düzenleme amaçlı bir yol haritası çıkarıldıkları için tabanda Devlet katkısı olarak bir şey göremiyoruz. Ama yerel yönetimler deyince belediyeler, diğer demokratik kitle örgütleriyle biz neler yapabiliriz noktasında ve özellikle de son yıllarda küçük çiftçinin yavaş yavaş çiftçiliği bıraktıklarını görünce biz de bu yerel üretimlere destek olalım diye bir söylev tutturdular. Bizim burada bu söylemin altında ne yatıyor, tarımın neresindeler, tarımsal kültürel bakımında bu belediyelerde bir birim var mı bakmamız gerekiyor. Hele hele büyük şehir yasası çıktıktan sonra köyle mahalle oldu, o köylerdeki üretimlerin değerlendirilmesi gündeme geldi. Büyük şehir yönetiminin yedi mi sekiz mi bir maddesi var (hatırlayamadım) ve tarımsal üretimin gelişmesi için her türlü tedbiri alır diyor bu madde. Bu maddeye dayanarak, büyük şehirler tarıma, üretime, gıdaya el atmaya başladı. Ama orada da yeterli kadro yok. Çünkü aşağıdan yukarıya talep yok. Talep olmayınca bazı belediyeler siyasi, ekonomik veya farklı amaçlarla küçük üreticiler için kendileri proje üretmeye başladılar. Biz gıda topluluklarında, kooperatiflerde yer alan arkadaşlar bu konuları tartışıp talepte bulunmalıyız ve zorlamalıyız. Bazı arkadaşlar belediyelerle birlikte çalışırsak bağımsız olamayız diye düşünüyorlar ancak böyle bir şey yok. Bağımsızlığınızı da koruyacaksınız, projelerinizi de önlerine koyacaksınız. Bu konuda belediyelerin yapmak zorunda oldukları görevler bulunmaktadır. Yer, depo, laboratuvar, ürünlerin tüketiciye ulaştırılması için lojistik destek gibi birçok konuda yardımcı olabilirler. Şu anda önlerinde yasal hiçbir engel yok; tarımsal amaçlı çalışmasında. İstanbul ve bazı başka büyük şehirler teorik ve pratik açıdan hazırlık çalışmalarını yapıyorlar. Burada bize düşen, onlar ne sunuyor değil biz ne istiyoruz noktasına kafa yormaktır.

Mustafa (Kocaeli Ekolojik Yaşam Derneği): Yönetim kurulu başkanayım, mesleğim ziraat mühendisi. Aynı zamanda Kocaeli tarım il müdürlüğünde organik tarım sorumlusuyum. Organik sertifika alanların organik değilmiş gibi konuştunuz. Sertifika aldıysanız, sertifika alınmayan tarımdan daha riskliymiş gibi izlenim aldım ben sizden. Biliyorsunuz bizim halkımızın yüzde sekseni fırsatını bulduğunda hile yapabilir. Dolayısıyla, denetimin zayıf olduğunu söylediniz. Bence de yeterli değil. Ayrıca denetim yapan şirket müşterisini de kaybetmek istemiyor. Olayın bu boyutu da var. Ama yönetmelik ve kanuna göre üretim yapanları ayrıca tarım il müdürlüğü de denetliyor. Örneğin ben Kocaeli’de organik tarım yapan tüm üreticileri gidiyorum ve denetli-

yorum. Numune alıyoruz, analiz yaptırıyoruz. Sertifikasyon kuruluşunun üreticiyi denetleyip denetlemediğini denetliyoruz. Yani ne kadar senin arazine geldi? Numune aldı mı? Sonuçlar nedir? Bir taraftan tüketicinin de denetleme olasılığı var. Ama şuna inanıyorum ki piyasadaki organik ürünlerin yüzde onunun organik olmama olasılığı var. Ama yüzde doksanı kesinlikle kimyasal ilaç ve gübreden uzak üretim yapmıştır. Bu anlamda tüketicinin güvendiği bir üretici varsa tabii ki sertifika almasına gerek yok. Bu maliyete katlanması gerekmez. Bir de grup sertifikasyonu yapıldığında elli kişilik bir üretici grubu için 20-25.000 TL civarında sertifika alınabiliyor. Yani kişi başı yıllık 300-500TL gibi bir rakama geliyor. Sonuç olarak güvenilir üreticiden alınan ürünleri ben de destekliyorum ancak sertifikalı ürünler tehlikelidir, risklidir denmesine katılmıyorum.

Ali Ünüvar: Yanlış anlaşıldıysa düzeltelim bu durumu. Benim orada değinmek istediğim konu ben organik üretim yapacağım diyen çiftçiye “hayır ben sana güvenmiyorum ve her türlü denetimi yapacağım” anlayışı var birinci olarak Devlet tarafından. Küçük çiftçinin grup sertifikasyonu alması için de yine örgütlenip bir araya gelmesi gerekiyor. Şirketlere de hiçbir yaptırım yok. 1970 de ziraat teknisyeniydim Derinkuyu’da, devlet kıstas getirdi o zamanlar, suni gübre Türkiye’de daha yeni ve az idi; dekara 20-25 kg gibi azotlu gübre sınırı koydu. Fiş yazıyorduk çiftçiye hepsi bize tepkiliydi çünkü kendileri 150 kg gübre kullanıyorlardı. Yani demek istediğim endüstriyel üretim yapanlar için hiçbir denetim yok. O anlamda söyledim. Ama organik tarım yapmaya kalktığınızda önünüzde bir sürü yönetmelik ve kanun maddesi bulunuyor. Bütün il ve ilçelerde tarım bakanlığının teşkilatları var. Peki böyleyken neden üçüncü şahıslar olarak şirketler denetim için kullanılıyor ve sertifika veriyor? Bütün çiftçiler çiftçi belgesini ilçe tarım müdürlüklerinden alıyor. Ama sertifikamızı alamıyoruz küçük çiftçi olarak. Devlet bu konuda yapabileceği kolaylaştırıcılık görevini yerine getirmiyor. Geçen sene bana Kadıköy kooperatifinden arkadaşlar geldi, bu sene dokuz köy kooperatifinden geldiler. Bende 4-5 gün kalıyorlar üretimi, hasatı yakından takip ediyorlar. Bu bizim katılımcı sertifikasyon dediğimiz birbirini kontrol eden, birbirini uyaran, birbiriyle dayanışma içerisinde olan bir üretim modelidir. Yoksa belgeyle de organik olduğunu ortaya koyabilirsiniz ama maalesef geçmişimiz biraz kirli. Bu sertifikaya ne kadar güvenebiliriz? Şirketler yerine tarım il, ilçe müdürlükleri sertifikasyonu vermelidir.

Katılımcı 1: Ali abi şöyle bir sorum var, İBB ve kooperatifler geçenlerde bir araya geldiler. Siz de belki katılım sağladınız. Sonrasında, Şişli

kent konseyi de kooperatif ve gıda topluluklarıyla bir araya geldiler. Buradan bakacak olursak, belediyeler ve kooperatifler arasında nasıl bir iş birliği kurulabilir?

Ali Ünüvar: Şöyle bir model geliştirmeye çalıştık. İBB, İstanbul ve çevresindeki üreticilere kooperatifleşme kanalıyla, Pazar yeri verebileceğini, depo verebileceğini ve diğer konularda da yardımcı olacağını önerilerle sundu. Gıda toplulukları ve kooperatifler de bu konuyu kendi içlerinde değerlendiriyorlar. Ayda bir defa İBB yetkilileri ile toplantı yapılacak ve istekler, öneriler dile getirilecek. İBB'nin veya ilçe belediyelerinin bu konularda ne tür bir katkı verebilecekleri o toplantılarda değerlendirilecek. Şu anda tüm ilçe belediyelerinde tabii ki yardımcı oluruz gibi bir söylemin dışında herhangi somut bir adım atılmış değil. Belediyelere gittiğimizde bizi dinliyorlar ve yardımcı olacaklarını söylüyorlar ancak henüz ortaya bir şey çıkmış değil. Size yardımcı olmayız, bizim mevzuatımıza uymuyor diyen bir belediye de çıkmadı. Olumlu yönde gittiğimizi düşünüyorum. Bu ocak ayında Salı Pazarı'nda ilk uygulama başlayacak, sonra Beşiktaş düşünülüyor. Şişli'de özel bir çalışma var ve henüz uygulanabilir bir aşamaya gelmedi.

Prensipde anlaşılan şey şu: Orada hem üretici hem de tüketici kooperatifleri yer alacak. Atölyeler olacak, eğitimler, konferanslar olacak. Klasik bir Pazar anlayışının ötesinde bir düzenleme yapılacak.

Katılımcı 2: Belediyeler üreticiye nasıl bir destek verecekler diye soracaktım. Örneğin her çiftçi bir traktör almak durumunda. Bir traktör

kiralama yöntemi oluşturulabilir mi?

Ali Ünüvar: Bu konularda İstanbul için İBB bir proje çalışması yapıyor ancak henüz bir netlik kazanmış değil. Yakın çevredeki üreticilerle toplantılar yapıyorlar. Geçenlerde Çatalca'da yapılan bir toplantıya ben de katıldım. Daire başkanı arkadaşlar birlikte oradaydık. Onbeş tane üretim kooperatifi var ve hepsinin de bir sürü derdi var. Bu kooperatiflerin pazara ulaşmaları, ürünlerini buraya getirmeleri konusunda nasıl bir iş birliği yapılacak konusu konuşuldu. Bir de az bilinen bir konu var: Belediyeler, muhtarlıklar, kamu tüzel kişileri, sendikalar, dernekler kooperatiflere üye olabilirler, proje uygulayabilirler. Bu kanun 1968 de çıkmıştır. Bu konu daha çok siyasi amaçlar için kullanıldığı için de pek itibar görmemiştir. Örneğin belediye ortak olursa bir kişi gibi gözüküyor ve yüz kişi varsa yüzbirinci de belediye oluyor ve bir oy hakkı bulunuyor. Bu konu kooperatifler kanununun başlangıç maddelerinde bulunan "kimler kooperatif kurabilir" maddesinde geçiyor. Gerçek yedi kişi ve kamu tüzel kişiliği diye geçer. Ancak sözleşmelerde bu durumda belirtilmesi gerekir.

Katılımcı 3: Kooperatifler, sağlıklı ve sürdürülebilir bir gıda politikası için hangi rolü üstlenecek? Çünkü önümüzdeki süreçte ekosistem, kırsal yaşam alanları üzerinde baskının giderek artıyor. Bu noktada yerel yönetimlerin katkısı nasıl olabilir? Ne tür öneriler götürebiliriz?

Ali Ünüvar: Öneri olarak, kooperatifler bireysel üreticilerden ürün alırken ikinci aşama olarak o üreticileri de kooperatifleştirmeye teşvik etmelidir. Belediyeler de bu konuda kolaylaştırıcı roller üstlenebilir, örneğin geçici arazi tahsisleri yapabilirler bu kooperatiflere. Kooperatiflerin bir sonraki aşamada ise kolektif üretime de girmeleri gerekiyor.

Katılımcı 3: Özellikle sağlıklı ürün elde edebilmek için ekosistemin de temiz olması lazım. Belediyeler ve kooperatifler hangi iş birliği içinde olmalı ki sürdürülebilir, sağlıklı bir yaşam için gerekli oluşumu kurabilsinler. Bu alanların korunmasına yönelik iki taraf açısından neler yapılmalıdır.

Ali Ünüvar: Şu ana kadarki konuşmalarımız yanlış anlaşılmasın. Üretim yapılsın da nasıl yapılsa yapılsın konuşmuyoruz. Üretimden kastımız tamamen kimyasal kullanılmayan, çevreyi koruyan, ekolojiye önem veren, sürdürülebilir tarımın küçük çiftçi ve üretim kooperatifleri tarafından yapılmasıdır.

Katılımcı 3: Büyük şehirlerde nüfus problemi var ve bu yerinde istihdamı da getirecektir. Dolayısıyla o alanların mutlaka korunması gerektiğine inanılardan birisiyim.

Ali Ünüvar: İşte bu da örgütlenme ile mümkün olabilir ve böylece

sözünüzü daha rahat duyurabilirsiniz. İmarı oralara sokturmazsınız.

Meltem D. Ayrıl (moderator): Tam bu konunun üzerine aklımda başka bir şey vardı sormak istiyorum. Büyükşehirlerde aynı zamanda araç veya yakıt çıkışlı olarak hava kirliliği mevcut. Yakın çevrede üretilen ürünlerde bunun riski de mevcut. Acaba belediyeler bu ürünlerin laboratuvar analizleri için de yardımcı olabilirler mi?

Ali Ünüvar: Bu konu tartışılıyor. Ancak bir laboratuvar kurulması konusunda bir talep var. Bizim talep ettiğimiz laboratuvarlar çok geniş kapsamlı şeyler değil. Ben maddi açıdan bu konuyu çözebileceklerine inanıyorum. Küçük üreticinin ürünü parti parti gelecektir ve bu durumda ürünün incelenmesi için de bir metodoloji oluşturulması gerekiyor. İBB bu konu şu anda gündemimizde yok dedi ve kapattı şimdi-lik ancak ileride ne olur bilemiyorum.

Katılımcı 4: Dünya’da ve Türkiye’de kooperatiflere artan bir ilgi var. Sosyal kooperatifçilik, yeni nesil kooperatifçilik vb. çalıştaylar düzenleniyor, kooperatif mevzuatlarında değişiklikler yapılıyor. Benim merak ettiğim üretici ve üreticiler ile birlikte yerel yönetimlerin de içinde olduğu bir kooperatifçilik modeli var mıdır? Daha yenilikçi başka bir şeyler yapılabilir mi? Yoksa üretici ve tüketici kooperatifleri üzerinden mi hareket etmeliyiz ve bunlara destek olmalıyız?

Ali Ünüvar: Ben değiştirme ve dönüştürme olabileceğini düşünüyorum. Çünkü her köyde zaten en az iki kooperatif var. Tarımsal kalkınma kooperatifleri gibi tek tip ve çok amaçlı kurulmuş kooperatifler var. 1970 den seksenbeşlere kadar bunların içinde bulundum. Bugüne kadar bu kooperatiflerde sağlıklı gıdanın önemi, sürdürülebilirlik gibi konularda hiç eğitim verilmedi, bunlara hiç önem verilmedi. Bu konular gündeme gelirse o kooperatifler bu konularda bilgilenirse dönüşüm gerçekleştirilebilir. Benim kendi köyümden örnek vereyim: Şu anda yeni bir kooperatif girişimi var ancak zaten kiraz üreticileri birliği var, sulama kooperatifi var, kalkınma kooperatifi var, 2000 de nüfusu var, ama bir hafta önce yetmiş kişi bir araya gelmişler ve yeni bir kooperatif kurmaya karar vermişler. Neden? Gerekçe yok. Güven ilişkisi zedelesenirse de bir sürü ayrı ayrı kooperatifler kurulabilir. Ama tabii yeni kooperatifte de aynı kişiler olacak ancak bir başkan daha seçilecek ve üç başkanın yanına dördüncü gelecek. Devlet bu konuda Tarım kredi kooperatiflerini, Türkiye’nin kooperatif modeli olarak sunmaya çalışıyor. Tarım gıda kooperatiflerinin yarası ayrıdır ve üretilen gıdanın sağlıklı olup olmadığıyla ilgilenmez. Tarımsal girdiler sağlayan birliklerdir. En tepede devletin atadığı yöneticiler vardır. 1968 ‘de çıkan kooperatifler kanunu, kanun hükmünde kararname ile bypass edilebilir ve tüm ko-

operatiflere bu model dayatılabilir.

Katılımcı 5 (Selma): Katılımcı onay sertifikasyon sistemine dönmek istiyorum. Dünya üzerinde 340 dan fazla pestisit var ve bunlar türevleriyle birlikte bini geçiyor. Laboratuvarın bizim gibi sağlıklı gıdaya erişim amacıyla olanlar için bir çözüm aracı olacağını düşünmüyorum. Bunun yerine üretici ile tüketiciyi bir araya getiren katılımcı onay sertifikasyon sistemi ile güveni yeniden tesis eden bir yerden hareket etmemiz daha doğru olur diye düşünüyorum. Şu anda kentteki tüm topluluklardan laboratuvar laboratuvar çığlıklarını duyuyoruz ama bu bizim modelimiz olamaz. Bizim modelimiz yeni bir gıda egemenliğini tesis etmek olmalıdır. Üretici ile tüketicinin bir araya gelip ne üretileceğine, ne kadar üretileceğine, nasıl üretileceğine ve kim için üretileceğine karar vermesi gerekir. Bunun üzerinden gidip bizim bu modeli tesis etmemiz gerekiyor. Biz bu coğrafyada hep bearber bir arada yaşamak durumundayız. Bu modeli bize biraz daha altını çizerek anlatabilir misin?

Katılımcı 6 (Çetin): Bilgilendirme açısından şöyle bir şey de var: Üretim yapılan yerlerde sadece üretim mi yapılacak? Ben Yerdeniz kooperatifi gönüllüsüyüm. Beyaz peynir alıyoruz Kırklareli'ndeki Dokuz Eylül tarımsal kalkınma kooperatifinden. Bu arkadaşlar bölgede kurulmuş olan termik santral projelerine karşı mücadele etmek için ayrı bir dernek kurdular. Biliyorlar ki o termik santraller orada olduğu sürece ürünlerini sağlıklı olarak üretemeyecekler ve süreklilikleri olamayacak. Biz de onlarla olan iletişimimiz sayesinde aslında endüstriyel tarımı çok da yapmak istemediklerini anladık. Ortaklardan bir tanesi

Pınar süte veya büyük süt şirketlerine süt verirse ortaklıktan atıyorlar. Biz bunu değerli buluyoruz. Ama termik santralle mücadelede havzayı koruma noktasında bir eğilim içerisine girmişler. Ama bunlarda yemle ilgili problem var. Fabrikalardan yem alıyorlarsa buralarda sorun olduğu hepimizin malumudur. Ancak yemi kendilerinin üretmesi noktasında sıkıntı çekiyorlar. Bir kısmını üretebiliyorlar ancak yetersiz kalıyor. O zaman bizim önümüze şöyle bir şey de koymamız gerekmiyor mu? Üretici bütün bunları tek başına mı çözecek yoksa önümüzdeki dönemde bunları birlikte çözebileceğimiz mekanizmaları mı düşünmemiz lazım?

Ali Ünüvar: Katılımcı onay sertifikasyon sistemi çok doğru ve güzel bir modeldir. Başlangıçlarda biraz aksaklıklar olabilir ancak sonuçta çok güzel yerlere varıyorsunuz. Burada geldiler, denetlediler, gittiler diye bir şey yok. Siz bir üretim yapıyorsunuz ve bunu yaparken bu ürünleri tüketen kişiler evinize misafir olarak geliyor. Siz birlikte yemek yiyorsunuz günlerinizi birlikte geçiriyorsunuz. Buradan da ortak bir kültür ortaya çıkıyor. Orada üretim biçimlerini görüyorsunuz, kendi beklentilerinizi söyleyebiliyorsunuz. Çiftçi bunu mutlaka değerlendirebilir. Çünkü pazarda garanti gördüğü ürünü üretmek ister. Pazarı yoksa da o ürünü üretmez. Ayrıca ilaçlar ağacın, hayvanın ömrünü kısaltıyor ve girdi maaletlerini yükseltiyor. Bu bilgi akışı olmazsa alıyor kullanıyor ve ama üç beş sene sonra tökezliyor, ne yapacağını şaşırıyor. Bu sistemde üretici ve tüketici arasında bilgi ve deneyim paylaşımı mevcuttur. Bu ayrıca çiftlik turizmini de geliştirecek bir yöntemdir.

Katılımcı 7: Paylaşımlarınız için çok teşekkür ederim öncelikle. Sürdürülebilir tarım ve sağlıklı yaşam konusunun önemini biz buraya gelenler zaten bir nebze biliyoruz. Ancak bunun farkında olmayanlara nasıl ulaşacağız? Benim ailemde bile bu ayırım var. Ben kendi kız kardeşime bu durumu anlatamıyorum. "İlginçsiniz sizler" gibi bir yaklaşımı var bana. Bunu etkili anlatabilmenin yolu ne? Örneğin metrolarda, toplu taşıma araçlarında bunlarla ilgili bir şeyler olabilir mi?

Ali Ünüvar: Orada yerel yönetimlere çok iş düşüyor. Gıda toplulukları ve kooperatiflerin örgütlenmeleri güçlendikçe yerel yönetimler üzerinde demokratik baskı unsurları olmaya başlayacaklardır. Benim üç çocuğum da yurt dışında. Birisi konuyu biliyor. Diğerleri daha bu sene geldi ve onu bir ay çalıştırdım. O da bu konuyu öğrendi, anladı. Okuma kültürünü geliştirme de önemlidir. Mesela benim köyüm tarikatların merkezi gibidir. Kütüphane açmak için sıfırdan başladık ve önce öğrencilere sonra da yetişkinlere bu okuma kültürünü aşılama çalışacağız.

Katılımcı 7: Daha önceki konuşmanızda gelen bir yasa ile köylerin mahallelere döndüğünden bahsetmiştiniz. Orada uygulamada, pratikte ne değişti acaba?

Ali Ünüvar: Büyükşehir yasasına tabi olunca oralarda istedikleri gibi imarlaşma fırsatını ele geçirmiş oldular. Ama diğer taraftan da "belediyeler tarımla ilgili gerekli tedbirleri alır" maddesinin içerisinde de girdiler.

Katılımcı 8: Ankara büyükşehir belediyesi çiftçiye destek olmak için yem bitkisi üretmeye başladı. İBB de toprak analizi vb yapıyor. Bunlar da sertifika verebilirler mi?

Ali Ünüvar: Onlar özel örnekler olabilir ancak genelleştiremeyiz. Toprak analiz fiyatları çok da ucuz değil aslında ama belli bir süre sonra uygun bir duruma gelebilir.

Katılımcı 9: Öncelikle çok teşekkür ediyorum vermiş olduğunuz teorik bilgiler ve onun yanındaki pratik bilgiler için. Ben beş yıl öncesine kadar üretici taraftaydım, şimdi bir miktar tarla yatırımı yaparak da orada bir şeyler üretmeye gayret ediyorum. Anlattığınız bütün zorlukları sonuna kadar gördüm. Atalık tohumları biriktirip orada üretim yapıyorum. Aracılık sistemi, nakliyeler, vergi mevzuatına baktığımız zaman ürünlerin tarlada kalması daha efektif oluyor. Bir dönüm sofralık üzüm bağım vardı. Gelen araçlar 1,5TL gibi bir fiyata üzümü alıyorlar ve bunun yüz kilosu zaten ancak kendi masrafını çıkarıyor. Üzüm bağının da yarısını söktük attık. Sadece orada şarap ve sirke yapıyoruz. Kaz Dağları'nın eteğindeyiz, köylülerle beraberiz domates tohumlarınız var mı dedik? O da tamamen yok olmuş. Çanak kale tohumu bile yok ve ben götürüp dağıtıyorum şu anda oralarda. Sorum çok boyutlu ama konuşmadığımız bir kısım var. Üreticiler var, tüketiciler var ve bir de araçlar var. Yani hal sistemi diye tabir edilen ve aslında sekiz aşama olarak tarif edilmişti. Burada bir ve sekiz var ama kalan altı tanesi yok. Bayramiç bölgesi elması ile ünlü ve araçlara 1,6TL den satıldı. Ertesi gün İstanbul'a geri döndüm ve marketteki fiyatı sekiz liraydı. Bu aradaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde oluşturulması, nakliye sorununun çözülmesi ve üretici ile tüketicinin direk entegrasyonunun sağlanması konusunda yerel yönetimlerin bir rolü olabilir mi?

Katılımcı 10: Eskiden köylüler en yakın pazara gider ve kendi ürünlerini rahatlıkla satabilirlerdi. Şimdi semt pazarları da bir bir kaldırılıyor. Gebze'de tamamen yasaklandı örneğin. Kimi yerlerde şehir dışında ve kimsenin kolaylıkla gidemeyeceği yerlere taşındı; mesela Gölcük. Haftanın her günü farklı semtlerde kurulan pazar ile haftanın bir iki günü şehir dışında kurulan pazar aynı olmayacaktır ve tabii

marketler çoğaldı her yerde.

Ali Ünüvar: Arkadaşlar bugüne kadar kırsal alanda üretilen ürünler haller yasasına göre büyük şehirlere sunuluyordu. Her belediyenin illerde halleri var. Ancak bu hallerin işletmesi komisyonculardadır. Bu komisyoncuların dernekleri var ve bunların üst federasyonları var yani bir örgütlenme modeli var. Dernekler kanununu açtığımız zaman dernekler bildiğimiz anlamda ticaret yapamazlar ya da ticaret için dernekler kurulmaz. Ancak kooperatifçilik kültürünü biz öncelerden yerleştirmiş olabilseydik -ki bu konuda eğitim sistemimizde kooperatifçilik hiç anlatılmamaktadır, bu anlattığımız 7-8 aracı 2-3 e inecekti. Bir üretici var, üretici ürününü kooperatife veriyor ve o da buraya getiriyor ve haller aracılığıyla tüketicilere birinci elden sunuyor. Belki arada bir nakliye kooperatifi vb olabilir. Ama bu kanal siyasi erkler tarafından uygun görülmedi, çünkü işlerine gelmedi.

Katılımcı 11: Eskiden o üretim alanları köydü ama şimdi mahalle. Yani bugün Kadıköy'de ne geçerli ise o köyde de aynı geçerli. Havza bazlı tarım alanları mutlaka tarım alanları olarak korunması lazım. Bunu başarmamız lazım.

Ali Ünüvar: Dediğiniz noktada şu anda İBB haller yasasını nasıl bypass edip üretici ve tüketiciyi bir araya getiririz konusunda kafa yoruyor.

Üretimde Kooperatifleşme ve Kolektifleşmenin Önemi

Konuşmacı: Süheyla Doğan (Nusratlı Kadın Kooperatifi Girişimi)

Moderatör: Akif Pamuk (Yeryüzü Derneği)

Üretimde kooperatifleşme ve kolektifleşmenin önemi konulu oturumda, Süheyla Doğan deneyim pratiği üzerinden, üreticilerin kooperatifleşmesini nasıl sağlayabiliriz, kolektif çözümler neler olabilir sorularına cevap arayarak, 2019'un muhasebesi ve 2020'de neyi tartışacağımıza dair karar alma süreçleri tartışıldı.

Süheyla Doğan: "Zeytinliğim var, üretim sürecine emeklilikten sonra yerleşerek başladım. Aktif iş yaşamında sivil toplum hayatımın sürekli bir parçası oldu. Bir grup arkadaş, yaşadığımız köydeki sorunlar / ihtiyaçların farkına varıp ve 2005 yılında dernek kurmaya karar verdik. Nusratlı köyü Kültür Turizm ve Dayanışma Derneği köydeki sosyalleşmeyi sağlamak çok kolay olmadı. İl olarak çevre illere çocuk/yaşlı geziler düzenleyip, sosyal hayatı canlandırdık. Genç nüfus yoğunluğu köylerde giderek azalıyor, tarım artık insanları doyurmuyor. Gençlerin çocuklarının eğitim olanaklarının kısıtlılığı şehre göçü hızlandırıyor. Bu sebepten köyün yaş ortalaması yüksek, tarım için genç nüfusa ihtiyaç var. Tarımı canlandırmak için Tıbbi Aromatik Bitkiler

üzerine, Nusratlı Köyü Gelişim Projesi hazırladık. Projede üretilen tıbbi ve aromatik bitkilerden gelir sağlamak buna ilaveten köyün turizm potansiyeli kullanmayı tasarladık. Bir çok destek arayışından sonra, Güney Marmara Kalkınma Ajansı'ndan destek aldık. Turizm Meslek Yüksekokulu da projeye dahil edildi. Köyün merkezindeki eski okulu tadil edip, doğal ürünler satış ofisi haline getirdik. Köyün kadınları kırsal turizm vb. konularda eğitildi ve bilgilendirildi.

Kadın üreticileri örgütlemek için tek tek görüştük. Kadınlar birbirinden cesaretle bir araya geldiler. Ürettiği ürünleri satmaya, kendi kurallarını koymaya başladılar. Okulun bahçesinde de kafeterya işletilmeye başlandı. Nusratlı köyündeki gelişim, diğer köylerin de dikkatini çekti, orada da kadınlar bir araya gelip, dernekleşmeye başladılar. Dernek toplam 16 üretici kadından oluşuyor. Toplam kazancın % 10 genel giderler için aktarıldı. Süreç tamamıyla gayri resmi işliyor. Dernek sadece satış için değil aynı zamanda kadın hareketinin de güçlenmesine katkıda bulundu.

Derneklerdeki yönetim değişiklikleri sonrası, 7-8 kadın kooperatifleşme sürecine girdi; Kazdağı Kadınları Kooperatif Girişimi. Kooperatifleşmek doğru bir örgütlenme modeli midir? Sorgulanıyor. Yoksa esnek bir girişim olarak mı kalmalı? Dernek olarak gıda topluluklarına ürün gönderebilirken, kooperatiflere ürün gönderemez olduk. Kooperatifler fatura, üretim izni, marka, raf ömrü bilgisi, etiket gibi düzenlemeler istiyor, kooperatiflere satış yapabilmek için mevzuata uygun ürün üretim satmamız gerekiyor. Bu da büyük bir maliyet kalemi oluşturuyor. Hangi örgütlenme modeli olursa olsun, hepsinin bir arada olma, dayanışma modelleri olduğunu belirtiyor

Kazdağı Kadınları Kooperatifi adını seçmemizin nedeni, bölgedeki diğer kadınlarında örgütlenmeye dahil olmasını sağlamak. Bölgede tüm köylerde benzer sıkıntılar var. Kadına şiddet ile ilgili de örgütlenme modellerimiz var. Kooperatifleşmenin kadına şiddet ile mücadelede bir araç olabileceği düşünüyoruz. Yerel yönetimlerin kooperatiflere büyük bir desteği yok. Yerel destek olursa, yer & işletme giderleri sorunu çözümlerse kooperatiflerin yolu açılabilir. Fakat destek vereceklerin kooperatiflerin üzerinde söz hakkı olması da bir başka çekincemiz."

Üretici: "Artık gübre & ilaç giderleri çok fazla olduğundan kullanımını bıraktı"

Üretici ve Türetici : "Üreticinin ekonomik sebeplerden dolayı ilaç kullanmadığına sevinmek, geçici nafie bir çözüm olur. Öncelikle üreticinin gelirini elde etmesi gerekiyor. Yoksa köyler terk edilmeye başlıyor. Bunun sonucu şehirdeki insan istediği ürünü tedarik edemez hale

gelir. Köydeki üreticinin geliri ile ilgili sürekliliği sağlamamız gerekiyor. Çözümün şehirde üretilmesi gerekiyor.”

Üretici & Türetici : “Kocaeli’den geliyorum . 8 sene organik tarım yaptım. Arazi kiraladım. Satış sürecinde çok zorlandım, kendi başıma. Kooperatifleşmenin, bir ekip olarak hareket etmenin bu anlamda önemini çok büyük. Ekonomik olarak sürdürmediğim için üretimi bıraktım.”

Türetici: “Kooperatif mi dernek mi olarak devam etmeliyiz? Bu soru üzerinde durmalıyız.”

Türetici: (Silivri Gıda Topl.): “Bilginin akışı şehirden köye, ürünün akışı köyden şehire doğru olmalı. Silivride üretimi herkes kendine kadar yapıyor. Genç nüfus fabrikalarda çalışıyor. Geçen yılki çalıştıyandan itibaren bölgedeki insanlara ürün nasıl ürettiririz, sağlıklı gıdaya nasıl daha kolay erişiriz onun üzerine düşünüyoruz. Köydeki insanlar ilaçsız ürünle verim & gelir elde edebileceklerine inanmıyorlar. Silivri gıda Topluluğu olarak sadece türeticiyiz.”

Üretici: “Kooperatifleşmek doğru bir çözüm, fakat fizibilitesini iyi yapmak lazım. İhtiyaçlar, giderler, üretim değeri düzgün hesaplanmalı. Türeticilere düşen, kooperatifleri görünür kılmak. Hasat sürecine dahil olmak bir destek olabilir. Türeticiler, hasat sürecine katılarak, hem dayanışma hem ürün maliyetini azaltmak için destek olabilirler. Sosyal medya konusunda türeciler destek olabilir.”

Üretici & Türetici: “İhtiyaç havuzu hazırlanabilir. Üst bir platform oluşturularak Kooperatif & Gıda topluluklarının ihtiyaç haritası çıkarılabilir. Artık dijital çağda, pazarlama dijital olmalı, üreticiler görünür kılınmalı.”

Türetici: “Günlük hayatta daha kolay hayata geçirilebilen çözümleri daha çok önemsiyorum. Örneğin listemiz için daha fazla bir türeticiye ihtiyacımız yok. Bizim Gıda topluluklarını & gruplarını arttırmamız gerekiyor. Herkes çevresini kullanarak gruplar kurulabilir. Çalışan insanların vakti çok yok, o sebepten vakit ayırabilen insanlar bu oluşumlar için vakit ayırabilir. Durum ben ne yapabilirim diye kendine sormalı.”

Üretici: “İzmir’den katılıyorum. Tarım Bakanlığı’ndan emekli, ziraat mühendisiyim. Üretici kooperatiflerindense Türetici kooperatifi örgütlenmesinin çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Tüketicinin üreticiyi yönlendirme gücü var. Tüketicici üreticiyi örgütleyebilir. Kır & kent ağını kurabilirseniz, tüketici üreticinin süreçlerine dahil olursa bu bağ çok daha kuvvetli olur. Tüketicici kooperatifleri üreticinin zararına da ortak olmalı. Örneğin ürün karşılığı belli bi meblayı bankada bloke

edip, tüketici istediği ilaçsız ürünü üreticiye ürettirebilir. Örgütlenme modelinin üretici kooperatifi üzerinden değil de tüketici kooperatifleri üzerinden yapmalıyız.”

Üretici: “Almak vermek ilişkisinin ötesinde örgütlenme modeli kurmalıyız. Hayatların yakınlaşması gerektiğini düşünüyorum. Toplumun tüm yaşam koşullarını göz önünde bulundurarak bir model oluşturulmalı.”

Türetici: “Zehirsiz üretilmiş ürünlerin peşindeyim. İlla üreticinin sertifika sahibi olmasını beklemiyorum, Üretici ile güvene dayalı ilişki kurmak istiyorum. Temiz gıda istiyorum.”

Türetici: “Sertifika yerine güven ilişkisine değer veriyorum. Üreticinin sorunlarına ortak olabileceğimize inanmasını sağlamanın önemli olacağına inanıyorum.”

Türetici: “Tüketim kooperatiflerinin bir denetleme mekanizması kurması gerekiyor”

Türetici: “Sadece marketlerden alışveriş yapıyorsanız, sertifikaya önem verebilirsiniz.”

Türetici: “Ekoturizmin de kırsal & kent ağını güçlendirecek bir faktör olduğunu düşünüyorum.”

Türetici: “Kimse kimseyi denetleyemez. Örneğin Refikler Komünü olarak satış için herhangi bir dijital ortam kullanmıyoruz. Üreticilerin kendi içinde örgütlenmesi ve ortak ahlak çerçevesinde bir araya gelmeler. Türeticiler de bunlara dahil olduğunda sorun çözülecektir.”

Gıda Topluluklarında Kolektif Bilinç ve Doğrudan Demokratik Katılım

Konuşmacı: Aytaç Timur (Yeryüzü Kooperatifi)

Moderatör: Özden Oktay (Ataşehir Gıda Topluluğu)

Paralel oturum, katılımcıların salona yerleşmesinin ardından moderatörün sunuşu ve konuşmacının sözü devralması ile başladı. Konuşmacı kendi deneyim pratikleri ve sahip olduğu teorik bilgiyi günümüz kooperatiflerinin yaşadıkları sorunlar ile karşı karşıya getirdi. Oturumun muhtevasını oluşturan kolektif bilinç ve demokratik katılım konuları işlenirken dokunulması gereken kavramlar ve sorunlar belirlendi. Konuşmacı Aytaç Timur'un sunuşunda katılımcıların dikkatini çeken pek çok nokta ve zihinlerinde uyanan sorular oldu. Böylece ana sunuşun ardından soru-cevap bölümü de gerçekleştirildi. Moderatörün soruları açması ve söz hakkını etkili şekilde katılımcılara aktarması salon atmosferini olumlu yönde etkiledi. Katılımcıların yaşam pratiğinde karşılığı olan bu sorunlar çözüme kavuşturulmaya çalışıldı. Konuşmacı Aytaç Timur'un ana sunuşundan, Moderatör Özden Oktay'ın ve katılımcıların konuşmalarından bazı kesitler şöyleydi:

"Ben hem gıda topluluklarında hem kooperatiflerde buldum. Sunumu yaparken "topluluk" kavramını kullanacağım. Bu İngilizcede "community" kavramına karşılık geliyor. Belirli bir amaç için belirli bir sürede toplanmış insan grubu anlamında. Kooperatiflerde bunu barındırıyor aslında. Biz bir topluluk kurduğumuz zaman temel sorunlar var. Bir numaralı problemimiz "Biz bu topluluğu nasıl yöneteceğiz?"

oluyor. Bunun için elimizde ideal formüller var. Birde deneyim pratiklerimiz var. Aslında bu formülleri ithal ediyor. Elimizde deneyimler olmasına rağmen bu formülleri kendimiz üretmiyoruz, ithal ediyor. İthal edilen kavram ve formüllerle uygulamaya geçiyoruz. Uygulamaya geçtiğimiz zaman bulunduğumuz yerelin kültürel kodlarla karşılaşırız. Bulduğumuz yerelden kastım İstanbul, Bursa, Van ve Eskişehir'in kültürleri bambaşka. Uygulamada farklılaşmaya başlıyoruz. Bir bakalım neyi ithal ediyoruz?

En başta diyoruz ki "Hiyerarşik olmasın!" Bakın tüm topluluklara, "Hiyerarşik olmasın!" diyorlar. Ancak dönüp kültürümüze baktığımızda tamamen hiyerarşik bir yapıdayız. Çok kısa bir süre öncesine kadar toplumumuzda müthiş güçlü bir büyükbaba hiyerarşisi vardı. Bu otorite, şehirleşme arttıkça baba otoritesine ve zaman zaman anne otoritesine evrildi. Çalıştığımız kurumlarda güçlü bir müdür otoritesi var. Ki bunlar dediğim dedik ve kestiğim kestik. Ülkenin yönetiminde ise tek adamsız bir dönem neredeyse hatırlamıyorum. Hatırlayan varsa lütfen söylesin. Tüm siyasiler ölene kadar koltuklarını bırakmıyorlar. Bu aslında müthiş bir hiyerarşik yapılanmanın göstergesi. Kültürümüzde bunun tam tersi yatay bir yapılanmanın ise örneği yok. Halay çekerken bile bir halay başı var ve komutları o veriyor. Bir günde komutu halayın sonundaki kısa arkadaş versin. Kısaların suçu ne? Boy sıralaması yapıyorlar. Ancak biz yatay oluşumun peşindeyiz. Yatay oluşumda ise bir şey daha devreye giriyor. O da irade koymak. Şimdi biz burada toplandık ve burayı daire şeklinde organize ettik. Burada bir merkez yok. Moderatörde çemberin bir noktasında oturuyor ve hiçbirimize üstünlüğü yok. Peki, biz bu şekilsel/biçimsel olarak sağladığımız yataylığı içeriksel olarak nasıl sağlayacağız? İçerik olarakta bunu sağlayabilmemiz için katılımcının irade koyması gerekiyor. Koyuyorlar mı peki? Bu soru işareti! Tartışmamız gereken bir iş. Bizim kurduğumuz kooperatiflerde-kolektiflerde herkes irade koyuyor mu? Ne kadar sahip çıkıyoruz doldurmamız gereken alana? Soru tam olarak bu! Çünkü bizde, benim son zamanlarda gözlemlediğim bir hiyerarşi türü daha ortaya çıktı. Bizde hiyerarşinin sonu gelmiyor. Çünkü siz kimliğinize göre hiyerarşi kuruyorsunuz. Birçok örneği var. Buna birde emek hiyerarşisi eklendi. Ben çok emek veriyorum çok söz söylerim. Böyle bir hiyerarşimizde var. Nitekim geçtiğimiz günlerde Açık Radyo'da dinlediğim programda bir psikiyatrist üniversitelerde tembellik hakkından söz etti. Şimdi tembellik hakkı bizim Yeryüzü Derneği olarak üzerine basa basa savunduğumuz bir hak. Ama üniversitede tembellik hakkı nedir? Şimdi derse çalışmayıp, vizeden 30 aldığı zaman ne olacak?

Tembellik hakkımı kullandım ama beni dersten geçirin denebilir mi? Bu temeli çok sağlam olmayan bir alan. Yataylık içerisinde tembellik hakkını da barındırıyor. Hiyerarşik olandan farklı olarak. Bir toplulukta en çok emek veren söz hakkını alıyor ve tüm işler onun üzerinden dönmeye başlıyor. Hepimiz deneyimlemişizdir. Bu gittikçe karar mekanizmalarında katılımcılık erozyona uğruyor. Çünkü ikinci kavramımız nedir bugün; demokratik katılım.

Demokrasi kavramı da problemlidir. Çünkü bu kavram Türkçe değil. Anlamamız zorlaşıyor. Nedir demokrasi? Buraya da geleceğiz. Kolektif bilince geri dönelim. Şimdi topluluk olarak bir araya geldik. Siz gıda topluluğundan beklentinizi temiz gıda olarak belirlediniz, başka bir arkadaşta geliyor topluluğa ve adil gıda diyor. Başka bir arkadaş topluluktan beklentim gerçek gıda diyor, başka arkadaş sömürsüz gıda diyor. Topluluklarda bir gerilim ortaya çıkıyor. Çünkü bulduğumuz değerlerde kolektif bilinçte birleşeceksek; bu kolektif bilinçten ne anlıyorum? Belirli bir kavramsallık üzerinde uzlaşmak. O zaman belirli bir doğrultuda yürüyeceğimiz kolektif bilinci hangi eksen üzerinde oturacağız diye bir sorunuz var. Ayrıca bütün kooperatifler ve topluluklar yola çıktıklarında bir tartışma vardır: Küçük Üretici. Ürünlerimizi küçük üreticiden mi alacağız? Bu küçük üretici kimdir? Ana eksendeki sorulardan birisi bu. Küçüklük arazi meselesi midir? Sermaye ve üretimin tonajı mıdır? Bütün bu tartışmaların üstüne sorulan soru şu: Topluluklar küçük üreticiyi gerçekten desteklemeli midir? Çünkü küçük üretici yeteri kadar desteklendiği zaman ne olacak? Üretici artık büyük üretici mi olacaktır? Burada hedef nedir? Amaç nedir? Ayrıyeten küçük üreticiyle kurulan ilişkinin bitiş noktası var mıdır? Bunlar kolektif bilinçle ilgili ortaya atmak istediğim sorular ve kavramlar.

Gelelim demokratik katılıma. Tüm bu oluşumlarda tartıştığımız bir şey var: Şeffaflık. Şeffaflık ne demek? İster istemez herkeste burada bir rant elde ediliyor mu? Korkusu var. Diyelim bir arkadaşımız hesapları tutuyor, bir müddet sonra zenginleşmeye başlıyor. Bu endişe bulunduğumuz kültürde haklı bir endişe midir? Haklı bir endişedir. Yakın zamanda Balıkesir’de bir zeytin kooperatifine gittim. Üye olmak istiyorum deyince yaşımı sordular. Üyelik için kırk yaş sınırı vardı. Böyle bir kural olduğuna göre orada bir rant var gibi duruyor, öyle değil mi? Bu haklı kaygı, şeffaflık problemini getiriyor. Bu nasıl çözülür? Biz kooperatiflerde nasıl bir işleyiş kuralım ki, kimse buradan rant elde edemesin ve fiyatlar şeffaf belirlensin. Adil ve hakkaniyetli olabilir miyiz? Üreticiden bize ürün gelince bunun üzerine yüzde kaç fiyat koyacağız gibi bir problem var. Demokratik katılımımda da sürece kooperatif or-

taklarının katılımı var birde ürün alanların katılımı var. Acaba demokratik katılım bunların hepsinin katılımı mıdır? Yoksa ürün alanlar pasif midir? Karar sürecine kim katılacak? “

“Aramızda gıda topluluğu veya kooperatif üyeleri, akademisyenler, farklı meslek gruplarından insanlar ve süreçleri takip insanlar var. Kolektif ve demokratik katılımımda Aytaç fikirlerini ifade etti. Burada hiyerarşik olmayan yatay bir yönetim örneği verildi. Sorumluluk ve görev alma meselesinde hiyerarşinin doğabildiğini söyledi. Topluluklarda işleyişlerin ortak mutabakat ile oluşması ve sürecin yönetimi hakkında bahislerde bulundu. Gıda topluluğu ve kooperatiflerde de bakanlıkların kısıtları ve sınırları var. Şeffaflık bugünden düne bakmamalıyız. Zaten bugüne kadar ülkemizde şeffaflık örneğini pek göremedik. Yarın ne yapmalıyız? Altını çizmemiz gereken şeffaflık, hesap verilebilirlik ve takip edilebilirlik meselelerini değerlendirmeye sunuyorum. Buradan bir yol alabiliriz. Demokrasi kavramının içerisinde birçok süreç var. Topluluklarda seçimler nasıl oluyor? Bu çalıştayda olduğu gibi katılımçılık nasıl işlemeli? Buradan konuşmaya devam edebiliriz. Sonuca giden yolda bu kavramların üzerine konuşmayı inşa edebiliriz.”

“Aslında yatay yapılanmayı ve hiyerarşinin olmamasını hepimiz istiyoruz. Hiyerarşinin topluluklarımızda olmaması aslında karışıklığı da getiriyor. Aslında iş hiyerarşisi bazen gerekiyor. Bu alt-üst ilişkisi olarak değil ama öncüllük-ardıllık olarak var olmalı. Görev tanımından ziyade bir arkadaşın yaptığı işin devamını ben yapacaksam birbirimizi denetliyor olmalıyız ve sorumluluğumuzu doğru şekilde yerine getirerek işe bizden sonra devam edecek kişiyi düşünmeliyiz. Bir kişi her şeyi yapamaz. Bir kişinin çıktısı benim girdimse ondan hesap sorabilmeliyim. Çıktılar ve girdiler doğru şekilde ilerlemezse iş ortaya çıkmaz. Burada hesap verilebilir olmalıyız. Burada hesabı soran alt-üst ilişkisi kurmuş olmaz. Hesap sorabilmeliyiz ki işler doğru şekilde ilerlesin. Eğer o işi yapamıyorsan mazereti gerekli vakitte bildirmek gerekir. Burada hesap verilebilirliği net kurallara dayandırdığımızda gri alanlar ortadan kalkıyor olacaktır.”

Hiyerarşinin ortadan kalktığı çember düzenindeki oturumda sunuş konuşmasının ardından tüm katılımçılar moderatörün de desteği ile karşılıklı soru sorma ve cevaplara ulaşma imkânı buldular. Oturumun genel akışında kolektif bilinç ve demokratik katılım konularının alt başlıkları olarak görev dağılımları, hiyerarşi, iş akışı ve kooperatifleşme üzerine düşünceler aktarıldı. Yeryüzü Kooperatifi, Yer Deniz Kooperatifi, Göztepe Kooperatifi, Ataşehir Gıda Topluluğu, Yeryüzü Derneği üyeleri ve bağımsız katılımçılar sürece katkıda bulundular.

İşleyişte karşılaşılan kavramsallığa ve pratiğe dair sorular irdelendi ve çözüm arayışlarında bulunuldu. Bir Moderatör, bir konuşmacı, bir yazman ve yaklaşık otuz katılımcının bulunduğu oturum 16:00-17:30 saatleri arasında BMKM’de gerçekleşti. Moderatörün ve konuşmacının düşünceleri toparlama ve kapanış sözleri ile oturum son buldu.

Yeni Bir Toplumsallığın İnşasında Gıdanın Rolü

Konuşmacı: Eray İnce (Refikler Komünü)

Moderatör: Adnan Avcı (Refikler Komünü)

Yeni bir toplumsallık derdini taşıyan bir topluluk olarak bu tartışmaları derinleştirme derdini taşıyoruz. Hepimiz mevcut durumdan bir hoşnutsuzluk hissederek buradayız.

Gıda aslında kıskırtılmış hazzın bir parçası olarak hayatlarımızda. Gıdayı olduğu gibi üretimi ve tüketimi de yeniden tanımlamamız gerekiyor. Gıdayı nasıl bir toplumsal ilişkiler içerisinde yaşamak istiyoruz sorusu etrafında ele almamız önemli. Temiz gıdaya erişme kaygısıyla hareket ediyoruz yalnızca ancak o toplumsallığı değiştirmeye yönelik herhangi bir çaba olmadan bu kaygı abesle iştigale indirgeniyor. Temiz gıdaya nasıl ulaşacağız sorusuna tek başına cevap aramak mümkün değil. Gıdanın etrafında gelişen ilişkilerin nasıl örgütlendiğine yönelik konuşmanın konuyu daha açacağına inanıyoruz.

Fiilen ve fiziken ilişki ağlarını örgütlemekten geçiyor yeni bir toplumsalın kurulması aslında. Söylediğimiz her şeyin herkes için önerilebilir olması gerekiyor. Temiz gıda sadece belli bir kesimin ulaşabildiği bir şeyden nasıl bütün toplumun ulaşabileceği bir şeye dönüşebilir bu tartışılmalı aslında. Bugün mevcut toplumsal insanları bireyleştirerek ayakta kalmaya çalışıyor. Buna bir karşı koyuş aslında yine bizden başlıyor. Bir başkasıyla hemen bugünkü ilişkiyi değiştirerek bir şeylere baş-

lamanın önündeki en büyük engel yine kendimiz.

-Yer Deniz: Kooperatif konusunda hiç kimseye bir şey anlatma ihtiyacı hissetmiyorsunuz. Gıdanın toplumsallıkla ilişkisi konusunda toplulukların kendisini anlatması çok gerekmiyor. Hem beslenmeye hem zehirlenmemeye çalışıyoruz. Bu yeni bir toplumsallığın örgütlenmesinin ne kadar zor olduğunu bize gösteriyor. Aslında beslenmeyle ilgili bir bilinç olsa da temiz gıdaya erişmeyle ilgili bir meseleyle karşı karşıyayız.

-Fethi: Maddi sıkıntı şu anda insanların en büyük problemi. Tüketim kooperatifçiliği doğru gıda insanlara aracısız olarak ulaştırabilirse bunlar üzerinden bir örgütlülüğün başlangıcı olabilir. Üretim doğru yerde doğru kanallarla yapılmalı. Doğru ürüne ulaşmak bir örgütlülüktür sözün kısası.

-Eray: Bu seyri birlikte örgütleyebildiğimizde ancak gerçekleşebilir. İnsanlara ulaşmanın hızlı bir yolu olarak gıda karşımızda duruyor.

-Cemil Aksu: Yeni bir toplumsallık inşası meselesi yalnızca yoksullara gıda temini konusuna indirgenmemeli. Bu kapitalizmden başka bir sisteme nasıl geçeceğiz sorusunun etrafında dönmektedir. Söz konusu mesele bizim nihayetinde başarısız olduğumuz, alternatifin adını koyamadığımız bir konudur. Bizim gıda hareketimiz tam da liberal bir hareket de olabilir. Kısmi çözümler bulmaya yönlendiren bir meseleye evrilebiliyor gıda. Bu yeni hareketlerin temel handikapı. Sistemin sibopu olma ona yedeklenme gibi. Eray'ın dediği buna alternatif olarak farklı bir mülkiyet ilişkisini içeriyor ya da içermesi gerekiyor. Bireylerin tercihlerini değiştirmeye çağıyor, yeni bir militan tipinin yaratılmasını içeriyor söyledikleri. Kendimize ne kadar toplumsal isimler taksak da akşam eve gidince-

Eray: Akşam eve gitmeyeceksin işte. Kentli modeller konusunda da bir tür sorunlar çıkıyor. Kıra yerleşme konusunda da problemler var. Biz komüne yerleşince yeni bir insan olmuyoruz. Düşüncelerimizi, duygularımızı kısmen sistemden kurtarıyoruz. Yeni toplumsal ilişkilerin inşası meselesinin çok berraklaşmadığını düşünüyorum.

Eray: Komünde hemen ilişkilenebiliyor oluşu komünü ayırıyor. Gelecek vaadi doğru bir şey mi? İnsanlar bugünü korumak derdinde aslında. Medyanın felaketi abartıyor oluşu durumu zorlaştırıyor, insanları muhafaza etmeye yönlendiriyor. Muhafaza etme derdini anlamamız lazım. Sorunu geleceğin sorunu değil, bugünün sorunu olarak ele almalıyız. Mevcut iktisadi zor zaten bizi sıkıştırıyor. Biz de bu nedenle bu sistemde tek başımıza kalmışlığın zavallılığını taşımamak için yeni bir toplumsallığı kurmaya çalışıyoruz bugünden. Alan liberal

mezvularla enfekte edilmiş durumda. Soruların sunumların nasıl formülize edildiği bizim söylemlerimizi de şekillendiriyor. Bugün küçük çiftçinin örgütlenmesi üzerinden bir şey konuşuyoruz.

-Sezai Ozan: Biz bağımsızlık salaklığı içinde ya piyasadan alıyoruz bakım hizmetini ya da devletten bekliyoruz. Gıdada özellikle bakımda bağımsızım hissiyatını yaşıyoruz. Özgürlük olarak tanımlıyoruz bunu. Komün meselesi bu konudan çıkış bulmak için en güzel hayal verici hayallerden. Direnç noktalarını görüyoruz; bireyciliğin nasıl örgütlendiğini, bağımlılığın nasıl yaratıldığını her geçen gün daha çok görüyoruz.

Dinleyici: Gıda krizi bir kaos üzerinden şekilleniyor ve sürdürülebilir yaşam biçimi için arayış içinde olan insanların daha örgütlenmesini sağlayan bir zemin kuruyor günümüzdeki kentteki durum. İlişki biçimini, bir paradigmayı ortaya koymaya ihtiyacı vardır bu sürecin. Kırdan mı yaşanacak değişim kentten mi bu tartışılmadan, bir yeni yaşamın nasıl oluşacağını düşüncesini olgunlaştırmak gerekiyor. Kapitalist modernite içerisindeki yarıkları çoğaltmak demektir bu aslında. Alternatif nüveleri yalnızlaşmadan kurmak demektir bu aslında.

Kocaeli Ekolojik Yaşam: Mevcut toplumsallık yetmiyor; örgütlenmek gerekiyor. Sağlık meselesi öncelik taşıyor. Örgütlendiğimizde yerel yönetimler üzerinde bir baskı oluştururuz. Sağlıklı gıdaya ulaşmak asıl mesele.

Ozan: Ben siz de bir toplumsal hareket görüyorum. Toplumsal ha-

reketlerin bir mobilizasyonu vardır. Siz nasıl bir yöntem belirliyorsunuz?

Eray: Biz bir kanıt örnek oluşturmaya çalışıyoruz. Sistemin örgütlediği tüketim hazzının peşinde koşuyorsun temiz gıda diyerek. Kendimize vaat ettiğimizi bir başkasına vaat edebilecek miyiz asıl mesele bu.

Adnan: Bu nüveleri yaratmak hareket kabiliyetimizi arttıracak. Ben komünden önce daha korkaktım. Şimdi her koşulda yaşayabilir, bir mücadele başlatabilirim.

Sadık: Bizim Bayramiç'te güçlü bir yapımız var. Ben bu arkadaşlarla tanıştıktan sonra daha güçlü olmaya başladım. Kol kola girdikten sonra hayatla ilgili kaygıları silebiliyor oluyorsunuz. Hayatta mutlu bir şekilde yaşamamanın alternatifi olabileceğini öğrendik.

Yer Deniz: Yeni nerden ve nasıl kurulacak meselesini gıda üzerinden tartışıyoruz. Mevsimlik işçi meselesi, kadın meselesi, temiz gıda meselesi bununla bağlantılı. Biz ilişkilenerken ne kadar geniş bir alana yayılırsak daha çok temas kurabiliyorsunuz. Bize gelen öğrencilerden biri sosyalist olduğumuzu söyledi sadece ücretsiz su verdiğimiz için. Bizim bilgimizle sahanın bilgisini kıyaslayabileceğimiz bir yere geliyoruz. Önümüze somut bir plan koymaya çalışıyoruz. Sadece gıda almak değil sorunları çözmek istiyoruz. Gıda her alanda bir örgütlenme meselesidir. Gıda ileride de çok temel bir çatışma alanına dönüşecek.

İlhan Koçulu: Ben dinlerken çok beslendim. Burada konuşulan pek çok mesele yaşamıma dokunmamıştı. Biz kırla kent arasındaki ilişkilerin birbirini nasıl etkilediğine bakıyoruz. Eğer biri birinden yararlanıyorsa bir örgütlenme olarak görüyoruz bunu. Bizim yaşam hakkı üzerinden gideceksek üretimin ve gıdanın erişilebilirliği üzerinden tartışılması gerektiğini düşünüyorum. Ben 2004 yılında başladığımda kendimi lider zannediyordum sonradan gördüm ki benim gibi çok insan var. Örgütlenmeden temel olarak ne anlıyorsunuz?

Eray: Dayanışmanın ötesinde bir şey anlıyoruz örgütlenmeden. Hayatları birlikte örgütleyelim istiyoruz. Başkasının sorununu kendi sorunun sayabilmek mesele. Beraber ıslık çalışıyoruz mezarlığın yanından giderken ama daha az korkuyoruz. Hayatı örgütlemenin boş zaman aktivitesinden çıkması gerektiğine inanıyoruz. Ortak lüksü çoğaltmaya dair bir hikaye var. Sistemin sana çaktığı rollere karşı çikabilme meselesi. Aşağı köyde söylediğimiz yalan yukarı köyde yine biz inanıyoruz. Kavramları tekrar değerlendirmeliyiz. Bütün bir algıya dair sorumuz var; kapitalizm bütün hayatımızı istiyor. Kapitalizm artık solduğumuz nefestir. Bunu kabullenerek konuşmaya başlayalım. Gelecek için çalışılmaz diyor Ranciere. Bugünden bir şeyler yapmaya

çalışmazsak hiçbir şey değişmiyor. Kaygılarımız karşısında birlikte durabilmeye ihtiyacımız var. Biz bunun iyi olduğunu düşünüyoruz.

Sadık: Karakterimizin uyduğu insanlarla birlikte yürüyeceğiz.

Adnan: Yeni toplumsallığın inşasının özneleri kimler? Nereden başlıyoruz bu özneyi kurarken?

Yer Deniz: Öznenin aslında kendimiz olduğunu yaparken gördük.

Niğde’de Üretici: Tarikatın hükmettiği bir köyde yaşıyoruz. Birlikte olabiliyorsanız sorulara cevap bulabiliyorsunuz.

Dinleyici: Sayısallık değil mesele nesnellik. Yarına dair ısrarlı nüveler üretmek zorundayız.

İklim Krizi ve Gıda Tedariki

Konuşmacı: Ayşe Özden (Yeryüzü Derneği Gönüllüsü, Yeryüzü Kooperatifi Ortağı, Sıfır Gelecek Aktivisti)

Moderatör: Özdeş Özbay (Antikapitalistler Platformu ve Sıfır Gelecek Aktivisti)

Moderatör: Oturumumuzun konusu iklim krizi ve gıda tedariki. Ben Özdeş Özbay, Antikapitalistler Platformu ve Sıfır Gelecek aktivistiyim. Sıfır Gelecek, Antikapitalistler'in de dahil olduğu, bir dizi STÖ'nün bir araya geldiği, özellikle iklim krizi üzerine kampanya yapan bir hareket.

Oturuma bir giriş yapmak istiyorum. Oldukça radikal bir dönemden geçiyoruz. Bir yandan 2008 yılından beri devam eden küresel ekonomik krizin etkilerini hâlâ hissediyoruz. Bir yandan da küresel ısınma ve buna bağlı bir ekoloji krizi yaşıyoruz. Öte taraftan tüm dünyada aşırı sağ, faşist hareketler yükseliyor. Göçmen düşmanlığından ırkçılığa, hatta cinsiyetçiliğin en vahim unsurlarına kadar. Bununla beraber yine iklim krizine bağlı olarak bir su krizi yaşıyoruz. Bu beraberinde gıda krizini de getiriyor. Bu yılın da başında Birleşmiş Milletler, 820 milyon insanın açlık çektiğini ya da beslenme sorunu yaşadığını açıklamıştı. Halbuki dünyanın gıda üretimi neredeyse 10 milyar nüfusu besleyebilecek düzeyde. Yine bununla bağlantılı olarak OXFAM'ın bir açıklaması vardı. Dünyanın en zengin 26 kişisi 3 milyar insanın toplam geliri ne kadar büyük bir nok-

tada olduğunu gösteriyor. Böylesine krizli bir dönemden geçiyoruz.

IPCC 2018 yılında bir rapor açıkladı ve dedi ki son umudumuz 2030'a kadar sıfır karbon politikalarına geçmek. Ama bu durum, küresel ısınmayı 1,5 derecede tutabilmemiz için gereken şartlar ki 2030'a kadar sıfır karbon politikasına geçmeyi başarsak bile küresel ısınmayı 1,5 derecede tutabilme ihtimalimiz %100 değil, %66. Madrid'te yapılan COP zirvesinde hedef 2050 yılı ve 2 derecede tutmak gösterildi. Bilim insanları bunun mümkün olmadığını, hatta 2030'un bile çok geç olduğunu söylüyor. Dolayısıyla 6. Büyük Yokoluş'a gitmekteyiz. Bununla bağlantılı bir dizi kriz yaşıyoruz. Özellikle Greta Thunberg'in ortaya çıkmasıyla birlikte bütün dünyada başını lise öğrencilerinin çektiği bir küresel iklim hareketi başladı. Üçüncü küresel iklim grevi ilan edildiğinde biz de Türkiye'den bir dizi oluşum yola çıktık ve bu kampanyayı örgütledik. İçinde Ayşe ve Yeryüzü Derneği de vardı. Belki bir kısmınız hatırlıyordur, Kadıköy'de 20 Eylül'de bir iklim festivali düzenledik. 3.500 kişi çok büyük yağmura rağmen yürüdük. 29 Kasım'da da küresel iklim grevinin dördüncüsünü yaptık. Bugünkü toplantıda iklim krizini gıda meselesi üzerinden ele alacağız. Konuşmacımız Ayşe Özden.

Sunuş: Merhaba. Ben bu çalıştayı paydaşlarından Yeryüzü Derneği gönüllüsü, Yeryüzü Kooperatifi ortağı ve Sıfır Gelecek aktivistiyim. Bu sunuma hazırlanırken iklim ve gıda birlikte düşünüldüğünde acaba akla neler geliyor diye merak ettim ve bu yönde bir literatür taraması yaptım. Karşıma çıkan sonuçların çok büyük bir kısmı meseleye gıda güvencesi tarafından bakıyor. Bu da çok doğal çünkü yanıtlamamız gereken mühim bir soru var. 7 milyar insanı besleyebilir miyiz? Biraz önce Özdeş'in de söylediği gibi açlık çeken veya beslenme sorunu yaşayan kişi sayısı 800 milyon üzerinde. Dünyanın bugün 7 milyar olan nüfusunun 2050'de 9 milyara çıkması ve gıda ihtiyacının da iki kat artması bekleniyor. Bunlar devasa rakamlar. Bir yandan da iklim kriziyle karşı karşıyayız.

Fakat madalyonun bir de öbür yüzü var. Elimizde bir problem varsa iki farklı şekilde tepki verebiliriz. Ya sonuçlarına odaklanır ve bu sonuçların olumsuz etkilerini bertaraf etmeye, adapte olmaya çalışırız. Ya da belki de kök sebep analizi yapabiliriz. Bu krizi oluşturan şeyler ne? Ve biz bunları değiştirebilir miyiz? Çünkü bizim tarımsal üretim modelimiz, hatta bunun dağıtım şekli, tüketim tercihlerimiz, yani gıda sisteminin bir bütün olarak kendisi iklim krizine sebep olan sera gazı etkilerinin başında geliyor. Endüstriyel tarım yoğun mekanizasyona ihtiyaç duyuyor. Mekanizasyon yakıt tüketimi anlamına geliyor ve bildiğiniz gibi dünyada kullanılan yakıtların %80'i fosil kökenli. Üretim

girdileri genellikle kimyasal malzemeler. Ayrıca üretilen gıda hem ülke genelinde, hem dünya genelinde dolaşüyor. Her köşebaşında bulunan indirim marketlerinden mercimek aldığımızda, Türkiye’den değil Kanada’dan gelen mercimeği yiyoruz. Endüstriyel hayvancılık ayrı bir konu. Dünyanın en büyük 5 et ve süt ürünleri şirketinin yıllık sera gazı emisyonu, Exxon Mobil, shell veya BP’den daha yüksek. Toplamda gıda sisteminin iklim krizine etkisinin %40-50’ler civarında olduğu söyleniyor.

Sonuç olarak tarım aslında bir enerji tüketicisi hâline geldi. Ve biz gıda sisteminin içerisinde yaptığımız tercihlerle iklim krizine sebep oluyoruz. Dünyanın en büyük köylü ve çiftçi organizasyonlarından biri olan La Via Campesina konuyu çok güzel özetlemiştir: “Küçük Üreticiler Dünyayı Soğutuyor.”

Bu sunumda gösterdiğim rakamlar beni ikircikli bir duruma sokuyor. Tamamı bilimsel raporlar, dolayısıyla güvenilir. Bir sürü rapor, değişik değişik bir sürü kurum. Öte yandan yaşadığımız çağın en büyük problemlerinden biri bilgi kirliliği. Hangisi gerçek, hangisi manipülatif bilgi? Bir kurumun adına institute, research, inter gibi kelimeler yerleştirip bir web sitesi oluştursanız, bir tarihsellik yaratsanız, bir söylem kurmak zaten çok kolay. Dolayısıyla bu gibi araştırmaları sorgulamak, yanımda oturan birinin yaptığı bir araştırmayı sorgulamak gibi değil. O nedenle ben her zaman her türlü rakama veya rapora şüpheci yaklaşıyorum. Bu anlamda benim imdadıma Türkiye’den çok değerli iki insan, Yonca Demir ve Bulut Aslan yetiştiler. Beyond.Istanbul dergisinin Haziran sayısında çıkan bir röportajları vardı: Organik Tarım Türkiye’yi Besler Mi? Vallahi Besler, Adil Dağıt Yeter.

Yonca Demir ve Bulut Aslan endüstri mühendisliği alanında akademisyenler. Bu alanda 70 yıldır kullanılan Linear Programming (Doğrusal Programlama) denilen bir yöntem var. Bu yöntemle bir araştırma yapmışlar. Türkiye’nin tamamında organik tarım yapılması durumunda ülkedeki ekilebilir topraklar nüfusu beslemeye yeteri gelir mi? Sonuçları şu şekilde:

Menü 1: Türkiye’de çok tüketilen bütün bitkisel ürünleri içeren, yeterince enerji veren ve yağ - protein - karbonhidrat açısından dengeli, yıllık.

Ekilebilir alanların %54’ü yeterli.

Menü 2: İlki vegan bir menü olduğu için hepçil beslenmeye uygun bir menü tasarlayıp çalışmalarına hayvanların beslenmesi için gerekli üretimi de ekleyerek bir çalışma yapmışlar.

Ekilebilir alanların %63’ü yeterli.

Menü 3: Aynı menüye kuraklık sebebiyle İç Anadolu'da tarımın yapılamaz hâle geldiği senaryoyu ekleyerek bir çalışma yapmışlar.

Ekilebilir alanların %88'i yeterli.

Menü 4: Aynı menüde gıdanın kat ettiği yolu tamamen göz ardı ettiğimiz senaryoyu çalışmışlar.

Ekilebilir alanların %29'u yeterli.

Gıda zincirinin her aşaması dikkate alacak şekilde bütünsel bir yaklaşımla ele almak gerekiyor. Sadece monokültür tarım meselesi değil konu. Gıdanın dağıtımı da iklim krizine katkı sağlıyor, tüketim şekli, atık mevzuu da, gıda zayıyatı da. Bu yüzden biz gıda sistemini kooperatiflerin gündeme yeniden oturtulması gerektiğini düşünüyoruz. Bu topyekün bir hareket. Organik tarım belli bir yerde yapılıncı olmaz. Zor bir şey, pelerinsiz kahramanlar. Ama çıktıkları zorlukları bu hareketin içerisinde herkes yakinen gözlemliyor.

1. Türetici: Organik tarımda belli pestisitlerin kullanımına izin veriliyor. Buna organik değil, doğal üretim diyelim.

2. Türetici: Böyle bir şey söz konusu değil. Örnek verebilir misiniz? Ben organik pazarda sorumluyum. Tarım İl Müdürlüğü'nün elemanları belirli periyotlarla numune alıyor. 3 yıldır herhangi bir kalıntıya rastlamadık. Pestisit kullanılmaz.

3. Türetici: Siz bu konuda bizi aydınlatabilir misiniz? Siz kooperatif olarak yerinde gidip görüyorsunuz, ilaçsız tarımı destekliyorsunuz. Sizde o bilgi var mı?

Sunucu: Her kooperatifin ve gıda topluluğunun farklı ürün kabul şartları var. Kimisi sadece sertifikalı üreticilerle çalışmayı, kimisi sertifikası olsun olmasın doğal tarım yapan üreticilerle çalışıyor. Kimisi analiz şartı koyuyor, kimisi de güvene dayalı bir sistem olan Katılımcı Onay Sistemi'ni (KOS) uyguluyor. Biz Yeryüzü Kooperatifi ve Gıda Toplulukları olarak bugüne kadar bir sertifika zorunluluğu koymadık üreticilerimize. Bizim bu işi yaparkenki amacımız olabildiğince küçük üreticiyi desteklemek ve araçları ortadan kaldırıp doğrudan alım yapabilmek. Organik sertifikası herkesin kaldıramayacağı bir maliyet getiriyor. Elbette ki analiz yaptırdığımız durumlar da oluyor.

4. Türetici: Köylerde gençlerin göçü 1960lar'ın ortasından itibaren çok hızlı bir şekilde başladı. Sonra değişik siyasi göçler. Toprakla, tarımla, hayvancılıkla insanların ayakları kesildi. Hiçbir doğal ortam yaratılmıyor. Her şey karışık durumda. ABD'lilerin bir süt tozuna sıvı yağları köylere gönderildi. Biz hepsini döktük, çünkü bizim ürünlerimizin tadı farklı. İnsanlar tarlada hayvan gübresi kullanıyordu, karasaban insanlar için çok verimliydi. Bu insanlar zamanla tüm ihtiyacını

karşılıyordu. Artık az çocuklu aileler var ve köylerde çalışma potansiyeli yok. Amacı karsa zaten köyde hiç üretim yapma şansı yok. Şu anda Türkiye çok karmaşık bir durumda. Düzelmeye için insanların yeni baştan sağlıklı bir şekilde topraklarına dönmesi gerekli. Bu da çok mümkün değil. O verilen rakamların çok daha üstünde olabilir. Benim doğal tarımdan anladığım kar etmeden ihtiyacının fazlasının pazarlarda, kooperatifler aracılığıyla tüketilmesi. Bazen gözlemliyoruz. Mesela bal üretiminde, sebze - meyve üretiminde çok daha fazla kazanmak için kötü yöntemlere başvuruyorlar. Kuraklığın önlemine dair dayanıklı gıdaların üretilmesi, yağmur ve kar sularının başka alanlarda biriktirilmesi, geri kazanılması, devletin öncelik yapması gerekir. Dünyadaki birkaç büyük şirketin dışında devlet dahil kimse hiçbir şeyle ilgilenmiyor. Yani yeni baştan değiştirilmesi lazım.

Sunucu: Bunu kim yapacak?

4. Türetici: Geri dönüş programı yerli yerine oturduğu zaman genç insanlar yapacak.

Sunucu: Doğru ama bunu gerçekleştirebilmek için hangi adımları atacağımızı nasıl formüle edebiliriz? Ben mesela Türkiye’de devletin böyle birşeye önyak olup bir dönüşüm sağlayabileceğine çok ihtimal vermiyorum.

4. Türetici: Gerçekten sorumluluk sahibi insanların önyak olması lazım. Kooperatifler biraz yapıyor ama yaptıkları çok cüzi.

5. Türetici: Biz değiştirebiliriz. Sonuçta biz de tüketiciyiz, kapitalizmde para harcıyoruz. Nereye harcarsak onun üretilmesini teşvik ediyoruz. İlk önce kendi üretim alışkanlıklarımızı değiştirip bu tür yaşama yol açabiliriz. Başta biz, buradaki insanlar, buradaki insanların eşi dostu. Şu anda teknoloji şartlarında çok fazla boş zamanımız var, ama bu arada başka şeylere, televizyona falan harcıyoruz. Türetici bunun başını çekmezse belediye falan boşa gidecek.

KAPANIŞ KONUŞMASI

Küresel bir kapitalist sistemde, küresel ölçekte bir güce sahip olanların ve sermayeye sahip olanların ezilenlere dayattığı toplumsal bir gerçeklikle karşı karşıyayız: kriz.. Ekonomik, ekolojik ve siyasi krizlerle dolu bir sürecin içerisindeyiz. Karşı karşıya kaldığımız bu krizden kurtulmayı konuşmak için, bu kurtuluşun yöntemini iyi tespit etmek gerekir. Krizden kurtuluşun yöntemi kapitalizmden kurtulmayı gerektirir. Farklı farklı coğrafyalarda ve dönemlerde ekonomik krizlere karşı kolektif çabalarla gerçekleştirilen yeni ekonomik işleyişler, sadece ekonomik ve ekolojik krizin etkilerine karşı değil; tüm bu krizlerin sebebi olan kapitalizmin ve insan merkezci algının var olmadığı bir dünyayı yaratmak adına da önemlidir.

Ekonomik krize, kapitalizmin sömürü, yoksulluk ve katliam sistemine karşı uygulanan, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması gereken, kolektif işleyişe sahip pek çok ekonomik çaba bulunmaktadır. Yerel üretici birliklerinin, gıda topluluklarının, kentlerde üretim ve tüketim kolektiflerinin, kooperatiflerinin kurulması ve bu toplulukların aralarında oluşturdukları ağlarla dayanışmacı ve kolektif bir şekilde üretim ve dağıtım ilişkilerinin yeniden biçimlendirilmesi, bahsedilen ekonomik çabalara en önemli örneklerdendir. Bu yollarla rekabete ve kar etmeye odaklı bir ekonomi yerine paylaşma ve dayanışmaya dayalı, ihtiyaçların giderilmesine odaklı bir ekonomik işleyişin kuruluşu sağlanabilir.

Tüketim ağlarını ve bütçelerini ortaklaştırmak, yerelerde dayanışma ilişkileri geliştirmek, bütünlüklü bir mücadele hattı kurmak ve yaşamlarımızı dönüştürmek, alternatif üretim-tüketim ilişkilerinin oluşturulması, yaşamla iç içe oluşturulacak yaşamsal bir kültür aracılığıyla kapitalist ilişkilerin yıkıcılığından kurtulmak. Tüm bu alternatifler, mevcut ekonomik krizlere karşı çözüm için birer ihtiyaç olduğu gibi, kapitalizmden çıkışın ve yeni bir toplumsal yaşamın örgütlenmesinde uygulamamız gereken yöntemlerdir.

Ekonomik ve ekolojik krizlerin yakıcı sonuçlarıyla karşı karşıyayız. Tahribedilen yaşam alanları, yok edilen canlı-cansız tüm doğal varlıklar, açlık, yoksulluk ve sömürü koşulları... Bu krize dair konuşulanlar ya da tartışılanlar ört bas edilmek istense de; yakın bir zamanda daha büyük sorunlarla karşılaşacağımız aşikar. Hazırlıklı olumamız gereken şey, ekolojik bir uyumun içerisinde, kapitalizm dışı bir ekonomiyi kolektif bir şekilde oluşturmanın koşullarını hazırlamaktır. Bu hazırlık, buradaki tüm birey, grup, kolektif ve kooperatiflerin örgütlenmesi ve gündemleştirilmesi gereken bir süreçtir. Paylaşma ve dayanışma ilişkilerini örgütsel düzeyde somutlaştırmak ve toplumsallaştırmak gereklidir.

Ekonomik krizlere karşı yaşamının ve krizden kurtulmanın yolunu yeni bir ekonomik model yaratmakta bulan farklı deneyimlerde olduğu gibi; yapmamız gereken bizleri özgürleştirecek ve kapitalist krizin sıkışmışlığından çıkartacak olan üretim süreçlerini, tüketim ağlarını ve bütçelerini ortaklaştırmak, yerelerde dayanışma ilişkileri geliştirmek,

bütünlüklü bir mücadele hattı kurmak ve yaşamlarımızı dönüştürmek, öz-örgütlülükle oluşturulmuş atölyeleri ve kooperatifleri, paylaşma ve dayanışma temelli ilişkilerle bugünden yaratmaktır. Bu niyetle bir araya gelmiş olan tüm Gıda Çalıştayı bileşenlerini bir kez daha selamlamak istiyorum. Bu ve buna benzer çalışmaların daha fazla toplumsallaşması için mücadele eden, üreten, kolektifleştiren, paylaşan ve dayanışanlara selam olsun!